

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Služební zbraně v rukou vojenských kaplanů

Bakalářská práce

Autor: Roman Rada
Studijní program: B7507 - Specializace v pedagogice
Studijní obor: Náboženská výchova
Vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Roman Rada**
Osobní číslo: **P12641**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Náboženská výchova**
Název tématu: **Služební zbraně v rukou vojenských kaplanů**
Zadávající katedra: **Katedra kulturních a náboženských studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zabývá otázkou použití zbraně u vojenských kaplanů. Mapuje nejen morální, etické a legislativní aspekty, ale především je sondou do osobních zkušeností a postojů samotných kaplanů. Použitou výzkumnou metodou je studium dokumentů a literatury a metoda rozhovoru s užitím polouzavřených otázek.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Hradci Králové dne: 25.03.2015

.....

Poděkování

ThLic. Davidu Boumovi, Th.D. za cenné rady, podnětné připomínky, trpělivost a metodické vedení při zpracování mé bakalářské práce.

Stejně tak bych rád poděkoval všem kaplanům za jejich ochotu a upřímnost, bez níž bych tuto bakalářskou práci nemohl dovést do konce.

Anotace

RADA, Roman. *Služební zbraně v rukou vojenských kaplanů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 59 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá postojem českých vojenských kaplanů k nošení a používání služební zbraně. Teoretická část se věnuje historii duchovní služby v AČR, a přibližuje legislativu práce vojenských kaplanů. Zároveň také otevírá otázku křesťanské etiky a spravedlivé války. Tato témata komentují postoj křesťanství ke zbraním, boji a k násilí vůbec. Těžiště práce tvoří kvalitativní výzkum, který odhaluje osobní postoje samotných kaplanů vůči jejich duchovní službě v armádě s důrazem na okolnosti nošení a případnému použití zbraně. Hlavní metodou výzkumu je hloubkový rozhovor pomocí polootevřených otázek. Výstupem této práce by měl být náhled do profesního života vojenských kaplanů, jejich postojů vůči zbraním a vnímání své role v rámci AČR. Vzhledem k narůstajícímu počtu válečných konfliktů nabývá duchovní služba v armádě na významu. Je proto nezbytné její důležitost neustále připomínat.

Klíčová slova: kaplani, zbraně, duchovní služba, Armáda České republiky

Annotation

RADA, Roman. *Service weapons in the hands of military chaplains*. Hradec Králové: Faculty of Education at the University of Hradec Králové, 2015. 59 pages. Bachelor's Thesis.

This Bachelor's Thesis deals with the attitude of Czech military chaplains to carrying and use of service weapons. The theoretical parts deals with the history of chaplaincy in the Czech Army and provides an insight into legislation for the work of military chaplains. It also broaches the question of Christian ethics and just wars. These topics provide comment on the attitude of Christianity to weapons, fighting and violence in general. The focal point of the thesis is constituted by qualitative research, which uncovers the personal attitudes of the chaplains themselves with regards to their chaplaincy in the army with an emphasis on the circumstances of carrying and possible use of weapons. The main research method is an in-depth interview with the aid of semi-open questions. The output of this thesis should be an insight into the professional life of military chaplains, their attitudes to weapons and perception of their role in the Czech Army. With a view to the increasing number of military conflicts, the importance of chaplaincy in the army is increasing. This is why it is essential to constantly provide a reminder of its importance.

Key words: chaplains, weapons, chaplaincy, Czech Army

Obsah

Úvod	9
Teoretická část.....	12
1. Definice základních pojmů a zkratky.....	12
2. Historie duchovní služby	13
2.1. Od starověku po konec 1. světové války.....	13
2.2. Průlom duchovní služby.....	15
2.2.1. Období 1918-1939.....	15
2.2.2. Generál Msgre M. Kubáně	16
2.3. Vytěsnění duchovní služby politickým režimem - období 1945 – 1950.....	20
2.4. Obnova duchovní služby v AČR	21
2.4.1. Vznik spolupráce mezi AČR a zástupci církví	21
2.4.2. Mgr. Jaromír Dus	22
2.4.3. Mons. ThLic. Tomáš Holub, Th.D.....	23
3. Legislativa AČR v souvislosti s prací kaplanů.....	25
3.1. Vymezení duchovní služby	25
3.2. Právní aspekty duchovní služby AČR.....	25
3.2.1. Výběr kandidáta	25
3.2.2. Status vojenského duchovního.....	27
3.2.3. Zabezpečení činnosti duchovních v rámci AČR.....	27
3.3. Vymezení kompetencí kaplana AČR.....	28
3.4. Poslání duchovní služby AČR.....	28
4. Křesťanská etika. Spravedlivá válka	29
4.1. Páté přikázání.....	30
4.2. Spravedlivá válka očima D. Duky, T. Holuba a A-P. Rethmanna	31
4.3. Etika vojenského profesionála.....	33

5. Empirická část	34
5.1. Cíle výzkumu.....	34
5.2. Charakteristika a organizace výzkumu	34
5.3. Metodologie výzkumu	35
5.4. Vlastní výzkumné šetření	36
5.4.1. Identifikace respondentů.....	36
5.4.2. Analýza rozhovorů	37
5.4.2.1. Okolnosti vstupu do armády	37
5.4.2.2. Podpora rodiny při vstupu do armády	39
5.4.2.3. Zbraně v rukou vojenských kaplanů.....	40
5.4.2.4. Bilancování, plusy a mínusy práce vojenského kaplana	46
5.4.3. Vyhodnocení výzkumu.....	49
Závěr	50
Seznam literatury a použitých zdrojů	52
Seznam příloh.....	55
Přílohy.....	56

Úvod

„Připomínají zvláštní oboživelníky: jsou to duchovní a zároveň vojáci. A také vrby, které vyslechnou spoustu trápení i radostí. Letos je to patnáct let, co se kaplani opět stali oficiální součástí české armády.“¹

Kaplani Armády české republiky odvádějí dnes již sedmnáct let (citace pochází z roku 2013) svědomitě svou práci. Za ta léta se stali pevnou složkou vojenských jednotek sídlících v české republice, stejně jako těch, které se pravidelně zúčastňují zahraničních misí. Je obdivuhodné, s jakou lehkostí si během několika let získali důvěru nejen věřících vojáků, ale i všech ostatních. V době, kdy různé extrémistické skupiny ohrožují celý svět svými radikálními postoji, vycházející z té či oné víry, a vyhrožují válkami, není reálné doufat v neválečná řešení konfliktů s těmito vyhraněnými skupinami. I naše jednotky jsou systematicky připravovány k případnému nasazení do přímé akce. Spousta našich vojáků a vojenských zdravotníků se již řadu let účastní zahraničních misí, kde se setkávají s mnoha zátěžovými situacemi. Jsou dlouhodobě odloučení od svých blízkých, přičemž jsou řadu měsíců vystaveni reálnému nebezpečí. Navíc se pohybují v prostředí zcela odlišných kulturních poměrů, extrémní bídy, ve špatných hygienických podmínkách, mezi zraněnými nebo nemocnými lidmi, kterým mnohdy nelze pomoci. Zvláště v těchto situacích je role vojenského kaplana nezastupitelná. Nicméně nelze bagatelizovat ani význam duchovních v domácích jednotkách. Jejich práce spočívá v duchovním vedení velících i řadových vojáků. Kaplani jsou s vojáky v nepřetržitém kontaktu, vždy připraveni naslouchat jejich problémům, ukázat jim možná východiska a především obohatit duševní stránku jejich životů. Přestože hlavní úkoly vojenských duchovních jsou srovnatelné s civilními pastory, nelze pominout fakt, že vstupem do armády se stávají vojáky se všemi výsadami i povinnostmi. A právě náhled jednotlivých respondentů na vojenské aspekty jejich poslání je stěžejním tématem v této monografii.

¹ JIŘIČKA Jan. *S vojáky řešíme vztahy, bolest i fotbal, říká hlavní armádní kaplan* [online]. In iDnes.cz/Zprávy, [18. 3. 2015]. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-hlavnim-kaplanem-armady-duq-/domaci.aspx?c=A131223_201554_domaci_jj

Cílem této bakalářské práce je zmapovat názory a postoje kaplanů k vojenským povinnostem, které vyplývají z jejich práce. Tím, že vstoupili do armády, přijali jisté závazky, které jsou v souladu s legislativou nuceni respektovat. Jednou ze stěžejních otázek je nošení, potažmo použití osobní zbraně, konkrétně tedy za jakých podmínek jsou kaplani ochotni nosit zbraně a v jaké situaci by ji nejspíš byli schopni použít. Lze předpokládat, že každý duchovní si na tuto problematiku jistě odpověděl již před vstupem do armády. Jistě bude zajímavé porovnat, zda se během aktivní vojenské služby jejich původní názor změnil.

Bakalářská práce je standardně rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a empirickou. Teoretická část si klade za úkol zmapovat okolnosti role vojenského kaplana z pohledu legislativního i morálního. Nelze však opomenout bohatou historii, která tvoří základní kámen pro záslušnou práci nynějších kaplanů. Vzhledem k obšírnosti tématu, je kapitola zaměřena především na události od konce první světové války po dnešek. Hlavním představitelem a zakladatelem novodobé duchovní služby v armádě je **Generál Msgre M. Kubáně**, jehož životnímu příběhu je po právu věnován širší prostor v rámci textu, neboť na jeho práci navazuje činnost našich současníků.

Práva a především povinnosti, které přináší vojenská služba, přibližuje kapitola, věnovaná vojenské legislativě. Zahrnuje nejen ustanovení týkající se použití zbraně, ale především seznamuje s kompetencemi, úkoly a náplní práce vojenských duchovních. Posledním tématem v rámci teoretické části práce je otázka křesťanské morálky v souvislosti s užitím násilí. Přestože je tato práce zaměřena především na vztah kaplanů ke zbrani, je nutné tuto problematiku vnímat v širším kontextu. Je nesporné, že jakoukoliv zbraň lze považovat za synonymum ke slovu násilí. Jak již bylo zmíněno, dnešní doba plná náboženských i mocenských konfliktů prakticky vylučuje bezvýhradný pacifismus. Vojenští duchovní doprovázejí své jednotky do válečných akcí. Hlavním úkolem bojových misí je potlačit brutální praktiky extrémistických skupin, které používají k prosazování svých náboženských idejí, případně si jimi snaží podrobit nová území. Je tedy nesporné, že otázky spojené s odkazy na páté přikázání či téma spravedlivé války není možné v rámci této bakalářské práce opomenout.

Empirická část si klade za cíl zjistit, jakým způsobem přistupují kaplani k vojenským povinnostem, které musí plnit v rámci působení v armádě české republiky. Hlavním zaměřením je nošení a používání osobní zbraně. Předmětem zájmu bude zjistit,

do jaké míry byl nástup k armádě dobrovolný, s jakým postojem k již zmíněným aspektům vojenské služby duchovní do armády vstupovali, zda se jejich postoje během služby změnili a konečně, jestli chápou svou službu v armádě jako přínosnou pro ně osobně a jestli mají pocit, že byli vstupem do armády o něco ochuzeni. Předpokladem je, že vojenští kaplani vnímají svou práci jako důležité poslání a plnění vojenských povinností chápou jako přirozenou součást služby. V otázkách souvisejících s užitím zbraně, je možné předvídat určitou nejednoznačnost v odpovědích, vyplývající z osobnostních rysů jednotlivých respondentů.

Výzkum byl proveden kombinací metod vhodných ke kvalitativnímu výzkumu. Teoretická část byla vytvořena sběrem dat, studiem historických i současných dokumentů a literatury. Praktická část využívá především metodu narativního interview². Data, takto získaná od šesti respondentů, byla podrobena třídění a analýze. Předpokladem je, že výsledné šetření odhalí společné i odlišné postoje kaplanů k jejich službě.

² Švaříček, Roman; Šedřová, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2007, s. 202.

Teoretická část

1. Definice základních pojmů a zkratky

V rámci této bakalářské práce jsou v textu užívány obecně platné zkratky. Některé výrazy, zvláště v kapitole popisující stávající legislativu, vyžadují časté opakování a užitím oficiálních zkratk je eliminován rozsah textu a ten se tak stává přehlednějším.

Seznam zkratk, které se budou nadále v textu objevovat:

AČR	Armáda České republiky
ČBK	Česká biskupská konference
Kpt	vojenská hodnost kapitán
DS	Duchovní služba
ERC	Ekumenická rada církví
MO	Ministerstvo obrany
Mgr.	Magistr vysokoškolský titul
Mjr	vojenská hodnost major
Mons. Monsignore.....	titul před jménem osoby vysvěcené na biskupa
Msgre. Monsignore.....	titul před jménem osoby vysvěcené na biskupa
NATO	North Atlantic Treaty Organization - Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
ThLic.....	akademický titul udělovaný absolventům státní rigorozní zkoušky v oboru katolické teologie
ThDr.....	doktor teologie

2. Historie duchovní služby

Přestože není hlavním úkolem této práce zabývat se historií, nelze opomenout alespoň okrajově některá dějinná fakta. Tradice vojenské duchovní služby sahá hluboko do minulosti a je zřejmé, že právě na ni navazuje práce současných vojenských kaplanů.

2.1. Od starověku po konec 1. světové války

Duchovní službu, v souvislosti s vojenskými aktivitami, můžeme v archiváliích sledovat hluboko do historie. Již Starý zákon zmiňuje v několika pasážích účast duchovních ve válkách. Jako příklad lze uvést pasáž nazvanou „Pokyny pro dobývání měst“, kde je zřetelná podpora v boji z úst kněze:

„Než postoupíte boj, přistoupí kněz a promluví k lidu. Řekne jim: „Slyš Izraeli! Dnes podstupujete boj proti svým nepřátelům. Neklesejte na mysli, nebud'te ustrašení, nemějte z nich hrůzu. Vždyť Hospodin, váš Bůh, jde s Vámi, aby za Vás bojoval s vašimi nepřáteli a zachránil Vás.“³

Posuneme-li se blíž k současnosti, nelze opominout jméno hraběte z Kentu Oda, který byl zároveň biskupem z Bayeux. Odo se po boku svého bratra Williama (vévody z Normandie) účastnil vpádu do Anglie a sám vedl početnou družinu vojáků, přestože mu jeho postavení biskupa zakazovalo nosit meč a jedinou „zbraní“ mu byla biskupská hůl.⁴

Na přelomu 14. a 15. století působil v českých zemích sv. Jan Kapistránský, generální vikář řádu sv. Františka, který se ve věku 70 let stal mimo jiné velmi významným účastníkem křížové výpravy proti Osmanské říši. Později byl papežem Janem Pavlem II. prohlášen patronem vojenských kaplanů. V období pozdního středověku dochází k propojení armády s křesťanstvím na postu nejvyšším. Papež Julius II, byl přezdíván „papež – válečník“. Během svého pontifikátu vytvořil tzv.

³ Dt 20, 2-4

⁴ Srov. VARGA, Roman. *Náboženská dimenze člověka – možnosti a způsoby rozvoje, Duchovní služba v Armádě České republiky*. Diplomová práce, 2012, s. 8-9.

Švýcarskou gardu, jejíž hlavním úkolem je ochraňovat papeže. Tradice Švýcarské gardy přetrvala dodnes.⁵

Zhruba v polovině 17. století je možné nalézt první konkrétní instrukce pro kněží, kteří v té době již nebojovali, ale působili v obdobné roli jako vojenští duchovní současnosti. První pravidla pro misie u vojsk stanovil papež Urban VIII (1623-1644). Ta se o několik let později pokusil upřesnit P.G. Nickel, generál Tovaryšstva Ježíšova a následně byly tyto instrukce detailně rozvedeny. Mezi povinnosti vojenského kaplana patřila především kázání, katecheze, starost o nemocné, vězně i umírající, vedení matrik křtů, svateb i zemřelých a také denní sloužení mše. Kněz za svou službu nepobíral mzdu a nesměl nosit zbraň.⁶

Jedním ze zásadních zlomů ve spolupráci armády s církví bylo jednoznačně založení apoštolského polního vikariátu, k němuž dala v roce 1773 podnět Marie Terezie. Prvním polním generálním vikářem se stal biskup ze St. Pölten Johann Heinrich von Kerens. Vikáři byli zpočátku voleni na období sedmi let s možností prodloužení, do úřadu byli navrhováni císařem, jehož rozhodnutí potvrzoval papež. Později byla funkce generálního vikáře udělována s platností na celou dobu služby, tedy do smrti či dobrovolného odchodu z aktivní služby. Na počátku 20. století měl generální vikář k dispozici již přibližně 150 kněží.⁷ V rámci Rakousko - uherské armády získala pozice kaplana další rozměr. Ve snaze uspokojit duchovní potřeby všech svých vojáků, zajišťuje tato armáda služby nejen katolických kněží, ale také rabinů a dále i duchovních z řad protestantských, pravoslavných a v malém množství i muslimských církví.⁸

⁵ Srov. VARGA, Roman. *Náboženská dimenze člověka – možnosti a způsoby rozvoje, Duchovní služba v Armádě České republiky*. Diplomová práce, 2012, s. 9.

⁶ HAVÍK, Jiří. *Vojenští kaplani z řad Tovaryšstva Ježíšova a válka s Osmanskou říší v letech 1683-1699*. In: *Barokní jezuitské Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27. - 29.4. 2007. Klatovy: občanské sdružení Klatovské katakomby, 2007, s. 59 -73

⁷ Srov. VEBER Tomáš. *Pohled do dějin české armádní služby – nedávná minulost a situace kolem roku 1900* [online]. In Caritas et veritas, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.caritasetveritas.cz/index.php?action=openfile&pkey=71>

⁸ Srov. VEBER Tomáš. *Pohled do dějin české armádní služby – nedávná minulost a situace kolem roku 1900* [online]. In Caritas et veritas, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.caritasetveritas.cz/index.php?action=openfile&pkey=71>

„V muslimských jednotkách vykonávali duchovní službu polní imámové a náboženské předpisy respektoval i jídelníček vojáků bez alkoholu a vepřového masa, s náležitými posty v době ramadánu.“⁹

2.2. Průlom duchovní služby

2.2.1. Období 1918-1939

Se vznikem samostatného československého státu dochází pochopitelně ke zrodu československé armády, která je tvořena zejména z jednotek bývalé rakousko-uherské armády a také vojáky československých legií působících během I. světové války v Rusku, Francii a Itálii.¹⁰

Vojenská duchovní služba v meziválečném období plnila dvě role. Prvním úkolem bylo uspokojování církevních potřeb vojáků. Kaplani konali bohoslužby, vedli vojenské matriky a spravovali vojenské kostely a hřbitovy. Druhým, neméně důležitým úkolem kaplanů byla spolupráce s velením při mravní výchově vojska. Vojsko bylo po morální stránce formováno mnoha civilními prostředky, jako je osobní příklad velitele, občanská nauka, tisk informačních materiálů, případně metoda trestů a odměn. Stejně důležitou roli ale měli v otázkách morální a etické výchovy duchovní.¹¹

Teprve v roce 1919 došlo k ustanovení duchovní služby v rámci československé armády. Na Ministerstvu národní obrany bylo založeno správní oddělení duchovní služby, které bylo rozděleno podle konfesní příslušnosti jednotlivých vojenských kaplanů na část evangelickou, katolickou a husitskou. Rozvoj duchovní služby byl však zastaven úderem druhé světové války. Obsazení českého pohraničí v důsledku Mnichovské dohody a následné zřízení protektorátu Čech a Morava v podstatě znamenalo rozpad Československé armády. Zbyla pouze hrstka českých vojáků uskupených pro vládní účely. Vojenští duchovní byli vesměs nuceni přejít do civilních

⁹ VARGA, Roman. *Náboženská dimenze člověka – možnosti a způsoby rozvoje, Duchovní služba v Armádě České republiky*. Diplomová práce, 2012, s. 10.

¹⁰ Srov. VARGA, Roman. *Náboženská dimenze člověka – možnosti a způsoby rozvoje, Duchovní služba v Armádě České republiky*. Diplomová práce, 2012, s. 11.

¹¹ Srov. *Historie duchovní služby v armádě* [online]. In Vira.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

služeb a jejich činnost přebrala jednotlivá biskupství dle lokalizace bydlišť bývalých vojáků.¹²

2.2.2. Generál Msgr M. Kubáň

Synonymem pro duchovní armádní službu v meziválečném období je jednoznačně jméno Methoděj Kubáň. Narodil se 18. září 1885 v Horní Bečvě uprostřed téměř panenské přírody. S trochou nadsázky by se dalo říct, že již samo křestní jméno generála Kubáně jej předurčilo ke křesťanské kariéře. Tím spíš, že jej Methodějův otec zvolil právě podle jednoho z věrozvěstů. Otec i jeho žena byli velmi zbožní a jistě i oni významně přispěli k tomu, aby bylo v případě jejich syna naplněno příslovecné „Nomen omen“. Jejich přání, aby se syn stal knězem, podporoval i otcův bratr, který se ve prospěch synovcova studia vzdal svého dědického podílu. Po maturitě Methoděj nastoupil, opět na přání rodičů, na olomouckou teologickou fakultu, jejíž studium úspěšně ukončil vysvěcením na kněze 5. Července 1908.¹³

První farností, kde páter Kubáně působil, byl Bergstadt u Rýmařova. Vzhledem k jeho vyhraněnému češství nebyl příliš spokojen v prostředí, kde se hovořilo převážně německy. Kromě plnění svých farních povinností psal v tomto období i poezii. Hlavními tématy jeho básní byly přírodní motivy (ty publikoval v katolickém tisku s přízviskem ke jménu Vřesovec), ale tvořil i verše, které lze považovat za milostné. Z korespondence s matkou můžeme vyčíst, že se už v tomto období připravuje ke kariéře vojenského kaplana. 1. Května 1909 byl jmenován polním kurátem v záloze, do aktivní služby se však dostal až ve válečných letech. Během působení v Bergstadtu se nadále vzdělával, složil konkurzní farářskou zkoušku v Olomouci a krátce po svém přemístění do Frankštátu u Šumperka také zkoušku katechetickou pro měšťanské školy.¹⁴

Po vypuknutí I. světové války byl v rámci mobilizace povolán do armády a přidělen nejprve k záložní nemocnici v Olomouci. Nedlouho po tom byl převelen jako duchovní správce k polní nemocnici, s níž odcestoval na bojiště do Ruska. Se svou

¹² Srov. *Historie duchovní služby v armádě* [online]. In Vira.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

¹³ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 9 – 22.

¹⁴ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 26 – 32.

jednotkou procestoval během války velkou část Evropy a všude pracoval na plno s empatií a entuziasmem.¹⁵

„Byl knězem, který byl vojákům na blízku v nejtěžších okamžicích jejich pozemské pouti. Bděl spolu s lékaři u jejich lůžek v době, kdy blouznili v horečkách, i tehdy, kdy odcházeli na věčnost.“¹⁶

Vysoké pracovní nasazení se bezesporu odrazilo na zdraví Methoděje Kubáně. Nejprve se nakazil černými neštovicemi, což byla samozřejmě ve své době smrtelná choroba. Kubáň se však dokázal vrátit do života i do služby. Jeho těžkou nemocí oslabený imunitní systém se ale za krátko musel potýkat s další závažnou infekcí. Tropicke malárie stihla kněze asi dva měsíce po vyléčení neštovic. I přes vysokou mortalitu nemoci se dokázal Kubáň i tentokrát vyléčit a pokračovat ve svém poslání. Řízením osudu a jistě také díky intervencím ředitele polní nemocnice byl Methoděj Kubáň převelen v červnu 1917 do Krakova a během měsíce se stal duchovním správcem záložní nemocnice v Těšíně. Po letech intenzivní práce a prožitých útrapách se tedy vrátil do Čech.¹⁷

Na zrod československého státu reagoval Kubáň tím, že si téměř okamžitě po převratu podal přihlášku do nově vzniklé československé armády. V té době působil stále ještě v Těšíně. Zpočátku však pro něj nebylo v armádě místo, proto nakrátko nastoupil jako civilní kaplan v Hranicích na Moravě. Práce v armádě mu však natolik hluboce zakořenila v srdci, že si brzy zažádal o reaktivaci statusu vojáka z povolání. Jeho žádost byla záhy vyřízena a on byl přidělen coby duchovní správce do posádkové nemocnice v Brně. Ani zde však nezůstal dlouho, přibližně po šesti měsících byl převelen do Žiliny. Slovensko se pro kaplana Methoděje Kubáně stalo domovem téměř na deset let.¹⁸

Ke konci roku 1934 byl podplukovník Kubáň přidělen k ministerstvu národní obrany v Praze, aby zde přijal post přednosta katolické skupiny I. /6. oddělení ministerstva národní obrany. Byl to však pouze předstupeň k dalšímu postupu, neboť za

¹⁵ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 34 – 38.

¹⁶ STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 38.

¹⁷ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 34 – 48.

¹⁸ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 60 – 90.

necelé dva měsíce byl pražským arcibiskupem Karlem Kašparem oficiálně jmenován generálním vikářem československé branné moci.¹⁹

„...nástupem mimořádné osobnosti Methoděje Kubáně do čela katolické duchovní služby nastává období jejího skutečného rozkvětu, které se vyznačovalo naprosto jasnou a navíc i právně podloženou a přesně vymezenou církevní pravomocí a v neposlední řadě i kompetenčně vyjasněnou organizací katolické duchovní služby, která byla v roce 1938 konečně završena vydáním dlouho očekávaného služebního předpisu A – XI – 1 „Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu.“²⁰

Do pracovních kompetencí vojenských kaplanů zařadil Kubáň například povinnost všech vojenských duchovních správců navštěvovat v průběhu Velikonoc všechny vojenské posádky ve svém obvodu, kde měli za úkol podporovat křesťanskou víru mezi vojskem formou náboženských cvičení. V civilním prostředí se vojenští duchovní věnovali výuce náboženství na školách a vykonávali také tradiční svátosti (křty, sňatky, bohoslužby,...atd.) zejména ve větších slovenských a zakarpatoruských městech.²¹

Předválečné události roku 1938 hluboce zasáhly vlastenecké citění Msgre. Kubáně. Po pracovní stránce přinesla pomnichovská doba nové úkoly. Předně bylo zapotřebí poskytnout duchovní podporu a morální útěchu lidem v pracovních táborech. Pro tyto účely sestavil generální vikář soubor pokynů, v nichž naváděl kaplany k citlivému a empatickému přístupu vůči mužům, kteří náhle přišli o zaměstnání, pracovní tábory vnímají vesměs negativně, cítí strach, frustraci a nejistotu. Situace v republice se nadále zhoršovala a se vstupem nacistických vojsk na naše území a následným vznikem Protektorátu byla čím dál intenzivněji prověřována síla víry v Boha všech obyvatel. Msgre. Kubáň znovu dokázal svou odvahu a vlasteneckého ducha, když se pokoušel vymanit z nátlaku německé strany. Okupační správa vyzvala vojenské kněží ke vstupu do Vládního vojska. To Kubáně rezolutně odmítl a ze všech sil se snažil najít způsob, jak zdůvodnit odmítnutí této výzvy. Jeho úsilí bylo završeno úspěchem, nicméně nebyl čas na oslavy, neboť bylo potřeba podpořit duchovní službu u armádních jednotek v zahraničí. Tyto jednotky se snažil podporovat až do chvíle, kdy byla

¹⁹ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 94 – 98.

²⁰ STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 96.

²¹ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 98 – 104.

československá branná moc zcela potlačena a 31. 7. 1939 byla ukončena činnost vojenské duchovní služby.²²

Generál Kubáň byl převelen na ministerstvo vnitra do funkce přednosty matričního oddělení. Jeho silné vlastenecké cítění již bylo zmiňováno, proto není překvapivé, že se velmi časně zapojil do vojenské odbojové organizace Obrana národa. Spolupráce s armádním generálem Josefem Bílým, což byl hlavní velitel Obrany národa, a jeho spolupracovníky, se mu stala osudnou. V srpnu 1940 byl zatčen a převezen do řídicí ústředny gestapa. Po několika dnech ve vazně, kde byl velmi fyzicky týrán, byl převezen do vojenské věznice v Kapucínské ulici na Hradčanech. Během několika týdnů byl souzen a odsouzen za útok na stranu a stát, urážku německé branné moci a nedovolené držení zbraní. Rozsudek zněl – odnětí svobody na třináct měsíců v trestnici v saském Budyšínu. Vzhledem k prostředí a režimu, který byl v Budyšínu téměř srovnatelný s koncentračními tábory, se zdravotní stav Msgre Kubáně velmi rychle zhoršil. Ve velmi špatném zdravotním stavu byl převezen do vězeňské nemocnice v Berlíně, kde se mu podařilo zotavit se. Z nemocnice byl převezen do Prahy do pankrácké věznice, kde čekal na propuštění.²³

„Optimistické očekávání Methoděje Kubáně ve věci jeho propuštění se však nepotvrdilo, právě naopak. Jeho další osudy se náhle zkomplikovaly. Před definitivním propuštěním mu bylo údajně nařízeno, aby podepsal dokument, v němž měl kromě jiného svým podpisem stvrdit fakt, že trest, jenž mu byl uložen, byl trestem spravedlivým. Tváří v tvář tomuto ponižujícímu požadavku se v něm zřejmě opět v plné síle probudila hrdost československého důstojníka a kněze bojujícího za pravdu za všech okolností a požadavku vězňitelů se odvážně vzepřel. Ti na jeho hrdost a nepokořenost zareagovali další hanebností. Odeslali jej do terezínské Malé pevnosti, kde několik týdnů čekal na transport do koncentračního tábora Dachau. Tam byl z Terezína odeslán s označením „RU“ (Rückkehr unerwünscht), tedy návrat nežádoucí, čímž nad ním byl fakticky vynesena rozsudek smrti.“²⁴

V Dachau Msgre Methoděj Kubáň v důsledku těžké nemoci, podvýživy a fyzického týrání 5. března 1942 umírá. Jeho pobyt v koncentračním táboře trval pouhých 21 dní.²⁵

²² Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 116 – 122.

²³ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 123 – 136.

²⁴ STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 136.

²⁵ Srov. STEHLÍK, E. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 142.

2.3. Vytěsnění duchovní služby politickým režimem - 1945 - 1950

Během II. světové války plnili zodpovědně svou roli vojenští duchovní v jednotkách československých legií, které působili převážně na území Sovětského svazu, v Anglii, Francii a v oblasti Středního východu.²⁶

V prvních letech po osvobození byla na popud ministra národní obrany zaktivizována činnost vojenské duchovní služby. Určit část duchovních, kteří byli součástí armády před II. světovou válkou, se vrátila. Někteří kněží nastoupili do vojenských nemocnic nebo do vojenského matričního úřadu, ostatní prozatím setrvali na stávajících pracovních pozicích. Kaplani se svou příslušností hlásili k církvi katolické, evangelické, židovské, československé i pravoslavné. Pole církevní příslušnosti byly v rámci duchovního oddělení na MNO vytvořeny skupiny.²⁷

„ Úkolem duchovní služby zůstalo a) uvádět v soulad plnění náboženských povinností vojenských osob se zvláštními potřebami armády a dbát, aby tyto povinnosti mohly být plněny; b) posloužit bezplatně podle potřeby a přání vojenským osobám církevní úkoly (křtít, oddávat, zaopatřovat, pohřbívat apod.); c) starat se o nábožensko-mravní výchovu vojenských osob; d) vést vojenské matriky podle státních předpisů; e) starat se o válečné hroby a jejich udržování; f) spravovat vojenské kostely; g) pečovat o výchovu důstojnického dorostu pro duchovní službu.“²⁸

Další rozvoj vojenského duchovenstva byl zastaven po únoru 1948. Stejně jako všude jinde, docházelo poměrně záhy k nemilosrdným perzekucím i v řadách vojenských duchovních. Kněží byli postupně pod různými záminkami propouštěni a ti, kteří se protivili nastavenému systému, byli izolováni a případně vězněni. Ti, kteří mohli zůstat ve službě, pracovali na postech správních úředníků, evidujících matriky a vojenské hroby.²⁹

Na podkladě současné ideologie byla křesťanská víra vytěšňována a nahrazoval ji systém výchovy postavený na ateismu a principech marxismu-leninismu. Brannou

²⁶ *Historie duchovní služby v armádě* [online]. In Vira.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duhovni-sluzby-v-armade.html>

²⁷ Srov. PEJS, Oldřich. *Vojenští duchovní v poválečné československé armádě (1946 - 1950)*. In: *Historie a vojenství*. 1992, roč. 41, č. 4, s. 135 – 142.

²⁸ PEJS, Oldřich. *Vojenští duchovní v poválečné československé armádě (1946 - 1950)*. In: *Historie a vojenství*. 1992, roč. 41, č. 4, s. 142.

²⁹ Srov. PEJS, Oldřich. *Vojenští duchovní v poválečné československé armádě (1946 - 1950)*. In: *Historie a vojenství*. 1992, roč. 41, č. 4, s. 160 – 163.

povinnost si v této době duchovní odsloužili v jednotkách Pomocných technických praporů (PTP) a Technických praporů na neomezenou dobu.³⁰ Tyto prapory byly brány jako druhořadé a byli v nich koncentrováni branci, kteří neměli dostatečnou zdravotní a hlavně politickou způsobilost ke službě ve standardních vojenských oddílech. Výchovnou roli vojáků přejali armádní političtí důstojníci takzvaní „politrucci“, jejichž hlavní činnost spočívala v ideologickém působení na vojáky.

Vojenská duchovní služba československé armády tak s příchodem padesátých let zanikla. Renesance se dočkala až s pádem totalitního režimu o čtyřicet let později.

2.4. Obnova duchovní služby v AČR

2.4.1. Vznik spolupráce mezi AČR a zástupci církví

Po změně politického režimu nastalého v důsledku Sametové revoluce v roce 1989 došlo samozřejmě k obratu v koncepci armády včetně duchovního zajištění. Trvalo však téměř desetiletí, než byla duchovní služba v AČR definována a ustanovena i legislativně.

Mezi první kroky k propojení armády s duchovní službou patřilo vydání Branného zákona v roce 1990, v němž byla obnovena svoboda projevu náboženského vyznání pro všechny vojáky včetně jejich účasti na náboženských obřadech. Současně byl v rámci tohoto zákona umožněn vstup duchovních ze státem uznávaných církví do vojenských prostor. Po několika letech, ve kterých probíhala jednání mezi AČR a ekumenickou radou církví byla v roce vytvořena tzv. humanitní služba. Její podstatou bylo zlepšení pracovních i duchovních podmínek vojenského prostředí pro armádní i civilní zaměstnance. V rámci tohoto projektu lze vnímat čím dál lépe fungující spolupráci mezi vojáky a duchovními.³¹

³⁰ Srov. *Historie duchovní služby v armádě* [online]. In Vira.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

³¹ Srov. UHER, Zdeněk. *Duchovní služba Armády České republiky*. Diplomová práce, 2010, s. 42.

Zřízení Duchovní služby vyvrcholilo podepsáním smlouvy mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí, ve které se upravuje vzájemná spolupráce na činnosti duchovní služby u jednotek Armády ČR 3. června 1998. V úvodním prohlášení smlouvy se píše, že všichni zástupci církví, kteří se účastní této smlouvy, si jsou hluboce vědomi potřeby vydávat v prostředí resortu ministerstva obrany svědectví o křesťanské víře a naději v jednotě. Ve smlouvě je rovněž uvedeno, na jakém principu je duchovní služba koncipována. Jedná se o nabídku pomoci, určenou všem, kteří o tuto formu pomoci mají zájem. Každý může pomoc duchovního přijmout, ale i odmítnout. Jeho poslání však není v jednotkách armády primárně evangelizační, tj. práce vojenského duchovního nemá být motivována snahou o získání nových věřících pro jeho církev.³²

Tento den byly současně podepsány dohody mezi Ministerstvem obrany České republiky, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. V nich byly jasně definovány podmínky pro spolupráci duchovních s armádou a určena struktura organizace, kompetence a zabezpečení duchovní služby v armádě. Platnost těchto smluv byla potvrzena 22. června 1998 rozkazem ministra obrany. Tímto dnem byla s konečnou platností obnovena duchovní služba v armádě České republiky.³³

2.4.2. Mgr. Jaromír Dus

Jednou z výrazných postav, které stály u zrodu novodobé duchovní služby v armádě, byl Mgr. Jaromír Dus. Ve druhé polovině padesátých let vystudoval teologickou fakultu a následně byl umístěn do Benešova. V rámci povinné vojenské služby se snažil být duchovní oporou všem ostatním brancům. Vzhledem k tomu, že v roce 1968 došlo k jistému uvolnění jinak tvrdé politické situace v zemi, mohl odcestovat a absolvovat postgraduální studia na tamější Westminster College v Cambridge. Z Anglie se vrátil do Prahy, kde pracoval jako farář ve Vršovicích. V roce 1971 mu však byl zamítnut státní souhlas s vykonáváním profese a Mgr. Dus byl nucen

³² *Historie duchovní služby v armádě* [online]. In Vira.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

³³ *Srov. Historie duchovní služby v armádě* [online]. In Vira.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

hledat a střídat civilní zaměstnání. V sedmdesátých a osmdesátých letech strávil dohromady 15 let ve vězení za podvracení republiky.³⁴

Po Sametové revoluci byl rehabilitován a stal se farářem na Vinohradech. Od roku 1993 se zasazoval o obnovení duchovní služby v armádě a o dva roky později se stal nejvýraznější osobou na straně ERC při jednání s armádou. Z pověření Ministerstva obrany byl v roce 1997 spolu s Mons. Tomášem Holubem pověřen sestavením podmínek pro podpis *Dohody mezi Ministerstvem obrany a církvemi o duchovní službě*, na jejíž podobě se oba zmiňovaní podíleli. V letech 1998 – 2004 byl poradcem ministra obrany. V této funkci pracoval mimo jiné na vytvoření spolupráce s duchovní službou v rámci Evropy a především v NATO.³⁵

2.4.3. Mons. ThLic. Tomáš Holub, Th.D.

Stejně významnou osobností byl bezesporu již výše zmiňovaný Mons. Tomáš Holub. I on, prošel neblahou zkušeností základní vojenské služby v totalitní éře, během níž byl nucen přihlížet mnoha fyzickým i psychickým útrapám branců. Vojnou přerušena studia dokončil až v roce 1993 a následně byl v Hradci Králové vysvěcen biskupem Karlem Otčenáškem na kněze. V únoru 1996 reagoval kladně na výzvu k odjezdu s českými vojáky na zahraniční misi v rámci jednotek IFOR coby duchovní opora. Stal se tak prvním vojenským kaplanem po pádu komunismu. Po návratu z Bosny se stal vojenským kaplanem 4. Brigády v Havlíčkově Brodě. Zároveň, jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, intenzivně spoluvytvářel podmínky Dohody³⁶. Po ustanovení duchovní služby se stal v roce 1999 hlavním kaplanem v rámci Ministerstva obrany. Během sedmi let strávených v této funkci dokázal duchovní službu zcela zapojit do struktury AČR. Průběžně si Mons. Holub prohluboval vzdělání a momentálně (již od roku 2011) je generálním sekretářem České biskupské konference a kapitulním

³⁴ Srov., DUS, Jaromír; HOLUB, Tomáš. *Hledání cesty*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 4-7.

³⁵ Srov. DUS, Jaromír; HOLUB, Tomáš. *Hledání cesty*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 8.

³⁶ Dohoda mezi Ministerstvem obrany a církvemi o duchovní službě

děkanem Královské kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Zároveň zastává funkci poradce ministra obrany pro duchovní záležitosti.³⁷

Počáteční začlenění duchovní služby do armády jistě nebylo jednoduché. V důsledku ideologie totalitního režimu byla víra v Boha devalvována a věřící byli v mnoha očích svým způsobem stigmatizováni. Tomáš Holub ve svých vzpomínkách naznačuje, jakým způsobem se on snažil bourat bariéru při své první službě v roli vojenského kaplana během mise v Bosně:

„Zajímavým momentem bylo, že oni se vlastně povětšinou dozvídali až ex post o tom, že jsem kaplan. Neměl jsem žádné označení a do role kaplana jsem vstupoval z pozice vojáka, který prostě funguje jako všichni ostatní. Přiznávám se, že jsem pak zcela vědomě tohoto momentu využíval. Překvapení vojáků, že ten člověk, se kterým před chvílí hráli fotbal, je kaplan, hrálo velkou roli. To překvapení, že člověk, který se chová naprosto normálně, dělá ve skutečnosti něco „nenormálního“ a má „nenormální“ funkci, totiž budilo pozitivní zvědavost a zájem. Detailně si vzpomínám na situaci tehdy s tiskovým důstojníkem našeho kontingentu, který mezi čerstvě dorazivšími vojáky českého kontingentu, mezi kterými jsem byl i já, hledal sparringa na kondiční běhání. Tak jsme běželi a on někde v polovině okruhu povídá: „Hele, on s vámi přijel taky nějaký farář. Já se totiž o něj mám postarat.“ Tak to byl přesně typ situací, které mi pak prakticky otevíraly možnost tvořivěji komunikovat s mnohými vojáky.“³⁸

³⁷ Srov. DUS, Jaromír; HOLUB, Tomáš. *Hledání cesty*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 64.

³⁸ DUS, Jaromír; HOLUB, Tomáš. *Hledání cesty*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 68.

3. Legislativa v souvislosti s prací kaplanů

K dnešnímu dni působí v Armádě české republiky 29 vojenských kaplanů.

„Já osobně vidím ideální počet pro současnou armádu třicet dva, třicet tři kaplanů. Důležité ale je, že se snažíme toto číslo nastavit jen podle nějakých svých výhledů, ale vždy v souvislosti se strukturou armády a podle debat s veliteli, zda je kaplanů zapotřebí více nebo méně,“ říká hlavní kaplan Jan Kozler v rozhovoru pro idnes.³⁹

3.1. Vymezení duchovní služby

Duchovní služba spadá do rezortu Ministerstva obrany. Vzhledem k tomu, že duchovní služba má svá specifika, je v rámci armády samostatnou jednotkou. V čele duchovní služby AČR stojí hlavní kaplan AČR, jehož přímým nadřízeným je náčelník Generálního štábu AČR. Koncepci a úkoly duchovní služby řeší Ministerstvo obrany ve spolupráci s Radou pro duchovní službu, která má pevně stanovené schéma. Členem Rady je hlavní kaplan AČR, poradce ministra obrany pro duchovní službu, zástupce Ekumenické rady církví, zástupce České biskupské konference, zástupce AČR a zástupce Civilní ochrany. Každý kaplan je podřízen veliteli jednotky, ke které je přidělen. Úkoly, které plní musejí být v přímé souvislosti s jeho činností. Po stránce odborné je však jeho nadřízeným duchovní na vyšším velitelském stupni.⁴⁰

3.2. Právní aspekty duchovní služby AČR

3.2.1. Výběr kandidáta

Duchovní, který se uchází o službu v armádě je posuzován v oblasti osobnostní vojenské a církevní. Osobnostní složka zahrnuje především schopnosti komunikace, a to i v nestandardním prostředí, soběstačnost a znalost angličtiny, z důvodu účasti v zahraničních misích. Po vojenské stránce je vyžadována ochota stát se vojákem, loajalita vůči armádě, fyzická zdatnost, odpovídající zdravotní stav, absolvování

³⁹ JIŘIČKA Jan. *S vojáky řešíme vztahy, bolest i fotbal, říká hlavní armádní kaplan* [online]. In iDnes.cz/Zprávy, [18.3.2015]. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-hlavnim-kaplanem-armady-duq-/domaci.aspx?c=A131223_201554_domaci_jj

⁴⁰ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí* [online]. In Církev.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4.

základního výcviku a věková hranice 40 let v okamžiku nástupu.. Církevními kritérii je ukončené uznávané teologické vzdělání, praxe ve farnosti či sboru alespoň dva roky, pověření od vlastní církve a správné chápání vojenské služby (ekumenická, nikoliv primárně evangelizační).⁴¹

Kandidáta pro pozici vojenského kaplana navrhuje vedení konkrétní církve. Zda je tento kandidát vhodný pro práci v AČR, rozhoduje ekumenická komise ve složení hlavní kaplan AČR, psycholog, zástupce ERC a zástupce ČBK. Schválení kandidáta musí být jednomyslné a dále je postoupeno řídicímu výboru nebo prezidiu ERC a stálé radě ČBK, kde musí být volba potvrzena nadpoloviční většinou hlasů. Po zvolení podepisuje úspěšný kandidát toto prohlášení:

„Já XY, duchovní církve Z prohlašuji, že jsem seznámen s podmínkami, stanovenými smlouvou mezi ERC a ČBK a dohodou mezi ERC a ČBK a rezortem MO o Duchovní službě v rezortu MO, za jakých budu jako společný zástupce všech církví účastných na této smlouvě působit v duchovní službě.

Přijímám toto poslání jako skutečnou službu, chci veškerou svoji vnější činnost podporovat osobní modlitbou. Spoléhám se na Boží pomoc a také na modlitby všech církví, které mne do této služby vysílají.

Jsem si vědom, že mohu působit v této službě jen tehdy, jestliže bude trvat platnost mého pověření od mé vlastní církve, od ERC a ČBK.

Chci přispívat k vytváření bratrského společenství mezi vojenskými duchovními. Kéž mi Bůh k tomu pomáhá. Amen.“⁴²

⁴¹ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4 – 5.

⁴² *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 1 – 2.

3.2.2. Status vojenského duchovního

Vzhledem k tomu, že duchovní se vstupem do armády stává vojákem, platí pro něho stejná práva a povinnosti jako pro vojáka v další službě. Ta však nesmí být v rozporu s jeho specifickým statutem, který je ošetřen mezinárodním právem. Kaplan je vojákem v další službě, jemuž přísluší některá z důstojnických hodností, má specifické označení na viditelném místě. Vzhledem k tomu, že vojenskému duchovnímu nemohou být nařizovány úkoly, které nesouvisí s jeho činností, nesmí **být ani nucen k používání zbraně**. Stejně jako civilní duchovní, má i vojenský kaplan právo na mlčenlivost, jeho práce je v první řadě ekumenického charakteru a pomoc jím nabídnutou, má každý pracovník rezortu ministerstva obrany právo přijmout, odmítnout případně si ji i osobně vyžádat.⁴³

3.2.3. Zabezpečení činnosti duchovních v rámci AČR

Na základě rozkazu ministra obrany ČR, je každý velitel povinen zajistit vojenskému duchovnímu vyhovující podmínky pro jeho činnost, mezi které patří zejména dostatečný prostor pro konání bohoslužeb i pro soukromé rozhovory s vojáky. Rovněž je vybaven stejnými náležitostmi, jako ostatní vojáci. V případě potřeby specifických vojenských součástí výstroje souvisejících s duchovní službou, zařizuje tyto prostředky příslušná církev, která přednese úhradu za ně Ministerstvu obrany.⁴⁴

Pro správné a profesionální fungování duchovní služby je důležitá i otázka celoživotního vzdělávání. Rezort Ministerstva obrany musí umožnit duchovním následná studia, včetně pěti až deseti dnů duchovní obrody ročně. V této souvislosti spolupracuje odbor personální politiky a vzdělávání MO s teologickými fakultami. Odbornou náplň vzdělávání vojenských duchovních koordinuje hlavní kaplan AČR.⁴⁵

⁴³ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4.

⁴⁴ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4.

⁴⁵ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4.

3.3. Vymezení kompetencí kaplana AČR

Náplň práce duchovní služby je velmi rozmanitá. Mimo to, že vykonává duchovní službu, včetně bohoslužeb, v rámci své jednotky, je také poradcem svého velitele v otázkách vojenské etiky, morálky a mezilidských vztahů. Svým aktivním přístupem a osobním příkladem usiluje o zlepšování mezilidských vztahů, hájí zájmy všech pracovníků rezortu bez ohledu na jejich vyznání, případně jim zprostředkovává kontakt s duchovními jejich církví. V případě potřeby je v kontaktu s rodinami vojáků a doporučuje odbornou pomoc.⁴⁶

Kaplan AČR má právo kontaktu se všemi členy dané jednotky, účastní se velitelských porad, připomínkuje jednání, která se dotýkají lidského rozměru vojenské služby. Dále také spolupracuje s duchovními ostatních církví a náboženských společností (pokud jejich působení není v rozporu s činností a posláním rezortu Ministerstva obrany), i s duchovními zahraničních armád při mezinárodních vojenských akcích. V rámci svých kompetencí jsou vojenští kaplani ve spojení s vojenskými lékaři, psychology a sociálními pracovníky.⁴⁷

3.4. Poslání duchovní služby AČR

Hlavní úkoly kaplanů AČR:

- *„podporovat velitele všech stupňů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každého vojáka v činné službě a občanského zaměstnance (dále jen pracovníků rezortu Ministerstva obrany);*
- *nabízet pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků rezortu Ministerstva obrany;*
- *přispívat k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v rezortu Ministerstva obrany;*

⁴⁶ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4.

⁴⁷ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí*[online]. In *Církev.cz*, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 4.

- *vytvářet podmínky pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky rezortu Ministerstva obrany ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností.*⁴⁸

Duchovní služba jako taková je postavena na ekumenickém základě a totéž pochopitelně platí i pro práci vojenských kaplanů. Jejich pomoc je určena všem, kteří ji potřebují a požádají o ni. Stejně tak má každý jednotlivec právo pomoc duchovního nejen přijmout, ale i odmítnout. Je nanejvýše důležité zdůraznit, že duchovní služba v AČR nemá primárně úkol evangelizační. To znamená, že v práci kaplanů není prvořadým motivem získávání nových členů pro svou víru.⁴⁹

4. Křesťanská etika. Spravedlivá válka

*„Křesťanství přijímá Boží zjevení v plnosti Staré i Nové smlouvy. I v Novém Zákoně se setkáváme s bojem. Již ve Starém Zákoně najdeme, že boj a válka patří k životu. Pravdou však je, že konečnou vizí života člověka s Bohem je život v míru a přátelství.*⁵⁰

Mons.ThLic. Dominik Duka

Vzhledem k tématu této práce nelze opominout problematiku zbraní ve vztahu vůči křesťanství. Jakákoliv zbraň je v tomto případě vnímána pouze jako symbol širšího problému, kterým je násilí obecně. Tato kapitola se proto dotýká otázky použití násilí v souladu křesťanskou vírou. Je nesporné, že hlubší bádání v tomto směru by vydalo přinejmenším na samostatnou práci, proto zde bude omezeno na základní informace. Ze stejného důvodu jsou v kapitole 4.1. Páté příkázání vyzdvižena fakta, zaměřující se na výše uvedené a nebudou zde popisovaná témata, kterým není možné z hlediska rozsahu bakalářské práce věnovat dostatečný prostor.

⁴⁸ *Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky* [online]. In Duchovní služba Armády České republiky, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>

⁴⁹ Srov. *Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí* [online]. In Církev.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>, s. 5.

⁵⁰ *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 7.

4.1. Páté přikázání

Jedním ze základních křesťanských principů je právo člověka na život. Každý lidský život je ve vztahu k Bohu, svému Stvořiteli, posvátný. Z tohoto důvodu je nepřijatelné, aby si kterýkoliv člověk nárokoval právo ničit jinou nevinnou lidskou bytost.⁵¹ Ruku v ruce s tématem práva na život jde také právo na osobní obranu, která sama o sobě musí bezpodmínečně opět vycházet ze samotného práva na život. Aby mohla být sebeobrana vnímána jako bezvinná, musí být použita pouze s úmyslem pomoci sám sobě, nikoliv ublížit nebo uškodit druhému, s použitím přiměřených prostředků, a navíc pokud není přítomen kompetentní orgán, jehož úkolem je ochrana bezpečnosti.⁵² V důsledku osobní obrany, která je v danou chvíli jedním z možných, může dojít k usmrcení útočníka, což by mělo být vždy činem nechtěným. Pokud tomu tak není, nemůže být sebeobrana v žádném případě ospravedlněna. Oprávněnou obranou pochopitelně není myšlena pouze ochrana vlastního já, ale také případná pomoc druhému. Zodpovědnost za život druhých má člověk jednak jako soukromá osoba, případně coby nositel veřejné moci, jehož hlavním úkolem je hájit obecné dobro společnosti. Je důležité, aby i tito státem ustanovení veřejní činitelé respektovali důstojnost a podstatu lidského života a užívali k ochraně druhých, pokud je to možné, prostředků, které nevedou ke smrti viníka.⁵³

Páté přikázání je u nás nejčastěji překládáno do tvaru „Nezabiješ“, ale přesnější by jistě bylo „Nezavraždíš“, neboť za těžce hříšné je považováno právě záměrné a přímé zabití, případně úmyslná činnost, která způsobí nepřímo smrt druhého člověka.⁵⁴ Ještě užší specifikaci přináší výklad v Písmu: „*Nepřipustíš, aby byl zabit nevinný a spravedlivý.*“⁵⁵ Tato, konkrétnější stylizace, otevírá v křesťanském světě nejen výše zmíněnou otázku oprávněné obrany, ale s ní související problematiku válečných konfliktů. Války mohou být z hlediska morálky vnímány ze dvou aspektů. Prvním je právě obrana společnosti, kterou je za určitých okolností možné i v případě válečného konfliktu vnímat jako oprávněnou. Druhý pohled, zaměřený na jedinečnost člověka a jeho právo na život, nabízí závažnou skutečnost. Je nutné si uvědomit, že právě během ozbrojených konfliktů dochází k mnoha úmrtím lidí, kteří s daným střetem nemají mnoho společného, nejsou těmi, kdo ohrožují a paradoxně tak naplňují definici „člověka nevinného a spravedlivého“.

⁵¹ Srov. *Katechismus katolické církve*, 2258; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 553.

⁵² Srov. SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum nakl. Univerzity Karlovy, 1997, s. 192.

⁵³ Srov. *Katechismus katolické církve*, 2263-2267; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 554-555.

⁵⁴ Srov. *Katechismus katolické církve*, 2268-2269; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 555.

⁵⁵ Ex 23,7

Válčení je součástí lidského života od počátku věků a křesťanství, které samo o sobě je poselstvím míru, je nuceno tento fakt přijmout a zaujmout určitý postoj. Pozvolným vývojem docházelo v minulosti k přijetí války jako nutného zla. Ve vrcholném středověku jsou boje podmíněny několika předpoklady, které přináší určité ospravedlnění. Jsou jimi například přiměřená příčina a používané prostředky, dobrý úmysl a zamezení zla. Přesto však jsou ozbrojené konflikty vnímány jako velké zlo, které vyplývá z nespravedlnosti světa. Protože potřebnost válek nemohl popřít ani druhý vatikánský koncil, byl ustanoven pojem takzvaná *spravedlivá válka*.⁵⁶

4.2. Spravedlivá válka očima D. Duky, T. Holuba a A-P. Rethmanna

Tématu spravedlivé války je věnováno mnoho prostoru v literatuře křesťanské i světské. Rozhovor, publikovaný v revue *Salve*, je pro účely této bakalářské práce vhodným a velmi inspirujícím prvkem. Novinář Norbert Schmidt v něm klade otázky na téma spravedlivé války Mons.ThLic. Dominiku Dukovi, Mons.ThLic. Tomáši Holubovi, Th.D. a Prof. Dr. A-P. Rethmannovi. Přestože tento dialog proběhl už před bezmála deseti lety, jeho obsah je vzhledem k současné světové politické a náboženské scéně, velmi aktuální.

V rámci diskuze na téma spravedlivé války rozkrývají tito renomovaní odborníci několik klíčových otázek, například rozporují platnost a výstižnost termínu spravedlivá válka jako takového. Vzhledem k tomu, jakým způsobem se změnil život od doby vzniku této definice, považuje Tomáš Holub termín „Spravedlivá válka“ za nešťastný. Současně také apeluje na určité změny v obsahu, tak jak je uveden v *Katechismu katolické církve*.⁵⁷

Tomáš Holub zde říká:

„Například jedním z principů spravedlivé války je, že musí být vyčerpány ostatní prostředky. A já jsem přesvědčen, že v okamžiku například teroristických útoků, kdy je obrovské nebezpečí, že vyčerpání všech prostředků může znamenat promeškání šance uchránit vlastní lidi, se musíme ptát, jestli máme morálně právo čekat na vyčerpání opravdu všech prostředků.“⁵⁸

Dále zmiňuje mimo jiné odlišný způsob hrozby oproti historii. Na rozdíl od válečných konfliktů v minulosti, kdy byl čas na přípravu obrany v případě napadení, dnes zásluhou biologických zbraní dochází k ničivým účinkům ihned a je tedy potřeba zasáhnout násilnou formou v podstatě preventivně. To se však s pojmem spravedlivé války, tak jak jej známe, naprosto rozchází. Všichni tři odborníci se shodují na tom, že

⁵⁶ Srov. SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum nakl. Univerzity Karlovy, 1997, s. 194-195.

⁵⁷ Srov. *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 11-12.

⁵⁸ *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 12.

pro dnešní potřeby je nutné koncept spravedlivé války aktualizovat v poměru k současnosti a hledat výstižnější výrazové prostředky.⁵⁹

V rámci diskuse se objevují termíny, které by eventuelně nahrazovali, nebo spíše doplňovali představu spravedlivé války. Tím je například v současnosti preferovaný výraz „obránná válka“, nebo „spravedlivý mír“ jakožto základní princip, ke kterému by křesťanství mělo směřovat.⁶⁰

Na přetřes přišel také svým způsobem kontroverzní pojem „svatá válka“, kterou si většina z nás pojí s křížovými výpravami. Nicméně islámský džihád je také forma svaté války, proto je na místě označení kontroverzní. Profesor Rethmann upozorňuje na fakt, že spojení svatá a válka není šťastné, neboť zastírá fakt, že válka je za všech okolností zlo. I přestože člověk bojuje za svobodu, pokud k tomu používá násilí, nemůže se prohlašovat za svatého ani označovat protivníka za toho zlého. Zde částečně oponuje Mons. Dukovi, který uvádí:

„Pro mě bojovník, voják, který dává svůj život za druhé, naplňuje ten nejhlubší ideál křesťanství. » Největší lásku má ten, kdo dává život za své přátele. « Domnívám se, že to je jedno z poselství, které by i vojenští kaplani měli dostatečně uhájit a držet. Zde vystupuje to pozitivní, proč je možné válku připustit.“⁶¹

Profesor Rethmann však připomíná, že voják je sice připraven zemřít za ostatní, na druhou stranu ale také zabíjet. Navíc znovu upozorňuje na problematiku hromadných zbraní a terorismu. Domnívá se, že vzhledem k hlubokým kořenům terorismu a anonymitě protivníka, nelze v tomto boji dostatečně uspět pouze použitím armády.⁶²

Rozhovor nadále plyne v přátelském duchu, v němž je však dostatek prostoru pro názorové odlišnosti, podložené sofistikovanými argumenty. Od tématu spravedlivé války plyně přechází k otázce možnosti mírového soužití s příslušníky ostatních náboženství. Všichni účastníci diskuse se shodují v názoru, že dnešní doba přináší potřebu otevřenosti a tolerance vůči ostatním náboženstvím. Pouze budeme-li mít dostatek informací, osobních zkušeností a přímých kontaktů s příslušníky jiných kultur, můžeme doufat v uskutečnění jednoho z hlavních křesťanských ideálů, kterým je mír.⁶³

⁵⁹ Srov. *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 13.

⁶⁰ Srov. *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 14-15.

⁶¹ *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 16.

⁶² Srov. *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 16-17.

⁶³ Srov. *Salve*. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 21-22.

4.3. Etika vojenského profesionála

Základním východiskem pro stanovení kritérií postupů při řešení konfliktů, které narušují mír a mezinárodní bezpečnost, je otázka etiky mírového soužití. Jak již bylo výše uvedeno, dosažení trvalého mírového soužití světového společenství by mělo základní prioritou křesťanské společnosti. Akceptujeme-li, s jistým váháním, že není možné vyhnout se v usilování o mír vojenským prostředkům, je třeba nalézt, s ohledem na tradice katolické církve, trvale platná pravidla pro použití vojenské síly.⁶⁴

Jedním z těchto pravidel by v rámci každé společnosti, která disponuje armádou určenou pro vlastní obranu, je etika vojáků samotných. Česká republika v tomto ohledu rozhodně nezaostává, podporuje etickou rovinu vojenské služby mnoha semináři nejen při příležitostech výjezdů do zahraničí, ale také v rámci následného vzdělávání vojáků. Základním etickým principem vojáků AČR je Kodex etiky vojáka.⁶⁵

Kodex etiky vojáka

Kodex etiky vojáka vyjadřuje tradiční vojenské hodnoty, které má každý voják ctít. Těmito hodnotami jsou:

Odpovědnost a smysl pro povinnost

„uvědomuj si své povinnosti, projevu iniciativu a tvořivý přístup ke službě“

Obětavost

„dej všechno, dej víc než dostáváš, uvědom si, že úspěch celku stojí výš než úspěch jednotlivce“

Odvaha

„neboj se rozhodnout a přijímat nové výzvy, měj sílu překonat složité, nebezpečné a riskantní situace“

Věrnost

„buď oddaný své zemi a její armádě a loajální ke svým nadřízeným, respektuj své spolupracovníky“

Čest

„buď přímý a zásadový, jednej vždy v souladu se svým svědomím, tvé poslání tě zavazuje“⁶⁶

⁶⁴ Srov. HOLUB, Tomáš. *Boj proti terorismu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR PIC-MO, 2009, s. 7-8.

⁶⁵ Srov. *Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky* [online]. In Duchovní služba Armády České republiky, [18.3.2015]. Dostupné na: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>

⁶⁶ *Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky* [online]. In Duchovní služba Armády České republiky, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>

Empirická část

5.1. Cíle výzkumu

Hlavní cíl:

Zmapovat profesní stránku života vojenských kaplanů se zaměřením na jejich postoj k nošení služební zbraně. Výzkum má odhalit, jak vnímají duchovní svoji roli v armádě a v jakém případě jsou ochotni použít osobní zbraň.

Dílčí cíle:

- Zjistit, jaké byly okolnosti vstupu dotazovaných kaplanů do AČR.
- Zjistit subjektivní vnímání své služby v armádě

5.2. Charakteristika a organizace výzkumu

Výzkumné šetření bylo započato studiem literatury, konkrétně literatury faktu, která se stala východiskem teoretické části pro část praktickou. Samotnému výzkumu předcházelo předběžné šetření. Bylo nutné zajistit dostupnost dostatečného množství respondentů, seznámit je s daným tématem a na základě jejich souhlasu s účastí na výzkumném šetření domluvit termíny pro setkání. Osobní data jsou v rámci tohoto předvýzkumu prezentována formou níže uvedeného záznamového listu. Pomocí něho je možná snazší orientace v identifikaci jednotlivých respondentů. Všichni dosazovaní souhlasili s tím, že bude pořizován audiozáznam z rozhovorů, který bude přiložen k práci, a taktéž se shodli na tom, že v rámci analýzy budou užívána jejich křestní jména. Pořadí rozhovorů na nahrávce je totožné s pořadím kaplanů v záznamovém listu. Spolupráce s respondenty byla příkladná a je nutno vyzdvihnout ochotu, s níž byli všichni bez výjimky ochotni upřímně hovořit o svém soukromí. S některými z nich pokračovala konverzace na dané téma i po ukončení oficiální nahrávky. V neformálním rozhovoru byly tak zjištěny některé doplňující informace.

5.3. Metodologie výzkumu

Pro řešení daného cíle výzkumu byl stanoven jako nejvhodnější kvalitativní způsob výzkumu, který lze definovat jako „ (...) jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.“⁶⁷ Konkrétní formou se pak stal hloubkový rozhovor, vedený pomocí polootevřených, níže uvedených, otázek.⁶⁸

Vzhledem k charakteru výzkumu i použití kvalitativních výzkumných metod, je nemožné zaručit absolutní reliabilitu výzkumu, neboť subjektivní pohled respondentů i možné chyby vzniklé při analýze dat, mohou způsobit odchylky.⁶⁹ Validita je oproti tomu zajištěna jednak formou záznamového listu a především doslovným audiozáznamem všech rozhovorů, který je součástí přílohy.

Výběr respondentů, konkrétně tedy vojenských kaplanů v AČR, v současné době v aktivní službě, proběhl přímým telefonickým kontaktem po vyhledání telefonických čísel na oficiálních internetových stránkách (ve dvou případech). Další čtyři byli získáni formou tzv. „snowball sampling“⁷⁰, v níž se jedná o získávání dalších jedinců vhodných pro výzkum doporučením předchozího respondenta. V tomto případě byl prvním kaplanem v pořadí Tomáš. Celkem bylo tedy osloveno 6 vojenských duchovních, kteří byli všichni ochotni spolupracovat na výzkumu, nebylo tedy nutné hledat další, neboť vzorek šesti respondentů je pro rozsah této práce dostačující.

Informace, získané na základě rozhovorů, byly podrobeny analýze, rozděleny do několika kategorií a použity ke srovnání. Hlavním úkolem bylo zjistit, jakým způsobem se vojenští duchovní staví k použití osobní zbraně.

⁶⁷ STRAUSS, Anselm; CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999, s. 10.

⁶⁸ Srov. ŠVARŤÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2007, s. 159.

⁶⁹ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s.154.

⁷⁰ Srov. MIOVSKÝ, M. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (snowball sampling)*. 1.vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 19.

5.4. Vlastní výzkumné šetření

5.4.1. Identifikace respondentů

Jak již bylo zmíněno, osobní data kaplanů AČR byla pro větší přehlednost zapsána do záznamového listu.

Identifikace respondentů

Jméno	Věk	Pohlaví	Rodinný stav, děti	Církev	Místo služby	Délka služby	Účast v zahraniční misi
Tomáš	36	Muž	svobodný	Římskokatolická	Pardubice	3 roky	Ano
Gabriela	40	Žena	Vdaná, 3	Českobratrská církev evangelická	Vyškov	2 roky	Ne
Ivan	36	Muž	Ženatý, 2	Bratrská jednota baptistů	Přáslavice	6 měs.	Ne
Daniel	31	Muž	Ženatý, 2	Slezská církev evangelická augsburského vyznání	Hranice	4 roky	Ano
Pavel	48	Muž	Ženatý, 3	Římskokatolická	Vyškov	7 let	Ano
Rostislav	37	Muž	Ženatý, 2	Starokatolická církev	Vyškov	6 let	Ano

Obr. 1 Záznamový list

V rámci předvýzkumu bylo zjištěno, že všichni dotazovaní jsou si věkově blízcí, všichni jsou v produktivním věku. Spektrum křesťanských církví, zapojených do spolupráce s AČR, je velmi široké. V uvedených šesti případech jsou pouze dva kaplani příslušníky stejné církve – římskokatolické. S tím souvisí i fakt, že pět ze šesti duchovních žije v manželském svazku. Zajímavý je také bezesporu fakt, že mezi kaplany AČR figuruje také žena. Délka služby se v jednotlivých případech mění a bude zajímavé sledovat, zda se mění názory v souvislosti s množstvím nabytých zkušeností.

5.4.2. Analýza rozhovorů

Výzkumné otázky:

- I. Jaké byly okolnosti Vašeho vstupu do armády?*
- II. Jak Váš vstup do armády vnímali Vaši blízcí?*
- III. Jaký je Váš vztah ke zbraním (pozitiva, negativa)?*
- IV. Nosíte služební zbraň (v jakých situacích, jaké důvody Vás k tomu vedly)?*
- V. Může kaplan v AČR plnit bez omezení své poslání, přestože odmítne nosit zbraň?*
- VI. Změnil se Váš postoj k nošení zbraně během služby v AČR, kdy a proč?*
- VII. Za jakých okolností byste, podle Vašeho názoru, byl schopen použít zbraň?*
- VIII. Co Vám služba v armádě vzala a čím Vás naopak obohatila?*

5.4.2.1. Okolnosti vstupu do armády

Všichni dotazovaní působili před vstupem do AČR kratší či delší dobu jako duchovní v konkrétních farnostech. Vzhledem k tomu, že se každá církev zavázala poskytnout své kněze či jáhny pro potřeby AČR, na základě dohody mezi Ekumenickou Radou církví a Českou biskupskou konferencí, došlo přirozeně k oslovení jednotlivců v každé z církví. Ti reagovali na tuto nabídku více či méně kladně.

Tomáš byl nejprve osloven kolegou kaplanem, nicméně zhruba tři roky mu trvalo, než se pro tuto službu rozhodl. Určujícím faktorem mu byla především potřeba změny, přátelé a také potřeba ze stany duchovní služby.

Také pro **Gabrielu** byla potřeba změny hlavním motivem ke vstupu do AČR. Po třinácti letech v jedné farnosti a ročním působení v Anglii hledala přirozeně další možnosti profesního posunu. Jak sama udává, z možnosti stát se kaplankou v nemocnici, věznicí nebo v armádě volila nejjednodušší cestu a tou byla právě duchovní služba v armádě.

Stejně tak pro **Ivana** byla hlavní motivací ke vstupu do armády touha po změně ve stávajícím životě. Ve chvíli, kdy zvažoval další možnosti, byl osloven přímo z generálního štábu, kde hledali kaplany. Po zvážení a zjištění okolností práce vojenského kaplana na tuto nabídku přistoupil.

Daniel byl již rok po vysvěcení osloven biskupem své církve, zda se nechce stát vojenským kaplanem. Nejprve měl být náhradníkem a být tak připraven v budoucnu převzít tuto roli po prvním kaplanu. Nicméně dotyčný, který se měl stát tím prvním v rámci Slezské církve evangelické augsburského vyznání, do AČR nenastoupil a Daniel tak zaujal jeho místo. Sám však říká, že s prací vojenských duchovních byl obeznámen už od dětství a již při vstupu do služby v církvi s možností pracovat v armádě kalkuloval.

Také **Pavlovi** byl nabídnut post armádního duchovního ústy biskupa jeho mateřské církve. On však v prvním okamžiku odmítl, neboť se na další službu v armádě necítil. Podle jeho slov mu dosavadní zkušenost, získaná během dříve povinné základní vojenské služby, stačila. Nicméně o nabídce rozmýšlel a jak říká: „...*pak jsem teda z toho proč já, tak proč né já, že...?!*“ Následně navázal kontakt s vojenskými kaplany ve Vyškově, kam nakonec dostal po několika letech i umístění.

Podobné to bylo i u **Rostislava**, který byl také navržen spolu s dalšími dvěma členy Starokatolické církve jejich biskupem na základě závazku této církve k poskytnutí duchovních pro vojenské potřeby. Nakonec byl vybrán právě Rostislav, který tuto skutečnost přijal bez problémů.

Z jednotlivých odpovědí vyplývá, že hlavními motivy pro vstup duchovních do armády byla jednak potřeba životní změny a plnění duchovních závazků jednotlivých církví. Dotazovaní přijímají úlohu vojenského kaplana dobrovolně, po zvážení všech okolností provázejících tuto službu. Již z tohoto kladného přístupu lze usuzovat, že sami oslovení duchovní vnímají svou současnou roli jako důležitou. K otázce významu duchovní služby v armádě se respondenti budou vyjadřovat později.

5.4.2.2. Podpora rodiny při vstupu do armády

Stát se vojákem znamená mnoho nových povinností, kompromisů i jistá omezení v soukromé oblasti. Účast na vojenských akcích a cvičeních, zahraniční mise nevyjímaje, znamená odluku od nejbližších, kterou provází strach z nebezpečí, jenž prožívají nejen vojáci samotní, ale mnohdy ještě intenzivněji rodinní příslušníci. Názory partnerů a dětí na vstup do armády byly jistě pro všechny respondenty při jejich rozhodování velmi důležité a proto nelze tuto otázku vynechat.

Tomáš odpovídá na otázku: „*Jak Váš vstup do armády vnímali Vaši blízcí*“ takto: „*Že jsem se znovu zbláznil. Nejenom, že jsem se stal knězem, což už jsem byl jednou blázen pro ně, ale podruhé že jdu do podobné instituce a to je armáda...*“ Je nutné připomenout, že Tomáš jediný z oslovených nemá manželku a děti, výše uvedená reakce patří podle jeho slov rodičům a sourozencům. Zmiňuje také nechápvavou reakci farníků.

Gabriela připouští, že její rozhodnutí vyvolalo mezi nejbližšími určité napětí, strach z neznámého, očekávání, co přijde. Naproti této nejistotě připouští hrdost vnímanou u dětí, které ze svého pohledu vidí její roli v armádě jako záslušnější, než dosavadní činnost ve farnosti.

Ivan při odpovědi na tuto otázku vyzdvihuje přístup své ženy, která ho od počátku v jeho rozhodnutí podporovala. Oceňuje pochopení manželky pro jeho charakterové vlastnosti a potřebu změny a neustálého dění okolo něj. S úsměvem vzpomíná na hrdý postoj šestiletého syna, pro kterého táta „voják“ znamená, podobně jako u Gabriely, také víc než táta „kněz“. Negativní postoj širší rodiny bere s nadhledem a přisuzuje jej špatným osobním zkušenostem při absolvování základní vojenské služby.

Rodina **Daniela** vnímala jeho vstup vesměs pozitivně. Podle jeho slov to manželku nepřekvapilo, očekávala podobné rozhodnutí, otec i tchán byli jednoznačně pro. Zvýšené obavy projevila z okruhu nejbližších pouze maminka.

Pavel hodnotí přístup okolí také velmi pozitivně. Manželka, která s ním prožila již vysvěcení na trvalého jáhna, ke kterému musela dát souhlas, podpořila i jeho rozhodnutí stát vojenským kaplanem. O svých dcerách říká: „...*Nejstarší teda, Tereza, tak ta říkala, no to nám doma chybělo – černej (odmlka, smích) zadek a zelenej*

mozek, jako jo, že to je kombinace vražedná...Tak tomu jsme se zasmáli a říkám jinak jsou, dneska jsou tak jako potěšeny...s tím, že táta je výjimečnej, jako, už si na to taky zvykli, že jo, duchovní a ještě k tomu voják...“

Rostislav připouští počáteční zděšení blízkých, které se ale vbrzku změnilo v kladný přístup. Zpočátku se ženou vnímali jako problematické jeho umístění 100km od domova. Obavy o chod rodiny se však ukázaly jako liché.

V této citlivé oblasti panuje u všech respondentů více méně shoda v názorech okolí na jejich vojenskou kariéru. Obavy a negativní reakce, které jsou pochopitelné, byly u všech velmi brzy vystříhány pozitivním přístupem manželek, dětí i ostatních rodinných příslušníků. Tolerance a pochopení, které jim bylo dopřáno od nejbližších i reflexe v podobě uznání od dětí, je jistě potěšující, ale i motivující faktor pro další činnost.

5.4.2.3. Zbraně v rukou vojenských kaplanů

Tato kapitola řeší hlavní cíl celé práce a tím je postoj jednotlivých respondentů k nošení, nácvičku zacházení a případnému použití osobní služební zbraně. Každý kaplan mluví ze své vlastní praxe, čtyři ze šesti mají zkušenosti ze zahraničních misí a mohou tak porovnat význam služební zbraně u kaplanů působících v Čechách a těch, kteří jsou účastní některé ze zahraničních akcí. V rámci této kapitoly byly z důvodu návaznosti zpracovány všechny otázky týkající se zbraní, tedy otázky III – VII.

Na začátku své armádní služby **Tomáš** nosit zbraň odmítal a to i přes konflikt s nadřízeným. S možností odjet do mise musel volit prioritu. Důležitost služby v misi nakonec nadřadil nad odpor ke zbraní a v rámci povinností začal zbraně používat. I po návratu do Čech se nadále účastní cvičení na střelnici, nicméně zbraň v běžném pracovním dni nenosí. K působení v zahraničí, kde byl povinen nosit osobní zbraň i při pohybu uvnitř základny, dodává zajímavý fakt: „ ...*nicméně zase duchovní služba, duchovní všech spřátelených armád, koaličních armád, nenosili zbraň. Takže já jsem i*

tak byl za exota, protože když jsem někam přišel na setkání kaplanů, tak si mě buďto pletli s asistentem kaplana, anebo pak potřebovali vysvětlit, proč vlastně mám zbraň...“

Tomášova reakce na otázku, zdali je možné plnit poslání kaplana v rámci AČR beze zbraně, je pravděpodobně jednou z hledaných odpovědí této bakalářské práce. Rozděluje v ní roli duchovního, který bezesporu zbraň nepotřebuje a roli důstojníka AČR, která přináší jisté povinnosti. Především ale říká: **„My nesmíme zapomínat na to, že jsme na prvním místě duchovní a až potom jsme důstojníci“**

V okolnostech použití zbraně má jasno. Pokud by to bylo možné, sloužil by v případě ostré akce nejraději jako „nosič střeliva“. Osobně by střílel pouze na obranu civilních obyvatel, případně svých vojáků. Podle jeho slov by svůj život aktivní střelbou nebránil, pouze by se schoval.

Gabriela zastává názor, že zbraň k vojákově patří, dokonce se o ní vyjadřuje jako o „pravé ruce“ vojáka. Udává, že každý voják by měl umět se zbraní bezpečně zacházet. V civilním životě ale zbraně nevyhledává. Výjimkou jsou airsoftové aktivity, kterých se občas účastní kvůli synovi. V běžném pracovním životě služební zbraň nenosí, v podstatě ji má uloženou ve zbrojním skladu. Jak sama uvádí, na povinné střelby jezdí a tam si příslušnou zbraň půjčuje. Stejně jako Tomáš si myslí, že vojenský kaplan může dostatečně plnit svou roli beze zbraně. Vnáší však další úhel pohledu na zbraně v rukou kaplanů a tím je názor ostatních vojáků. Soudí, že pro některé z nich, zvláště pak členy bojových útvarů, by mohl odmítavý postoj kaplana vůči zbraní zkomplikovat vzájemný vztah i komunikaci. Zda se v tomto názoru se svými kolegy shoduje či nikoliv, bude možné sledovat u dalších dotazovaných.

Situace, kdy by byla schopna a ochotna použít svou zbraň označuje za extrémní. Střílení nevyklučuje, nicméně pouze v krajní nouzi na ochranu svou a kolegů. Při nastínění modelové situace, v níž by se měla ocitnout v civilní společnosti ohrožené útočníkem, si netroufá jednoznačně odpovědět.

Kladný postoj ke zbraní připouští **Ivan**. Střílet s kamarády na střelnici chodil už před vstupem do armády, přeneseně vnímá zbraň jako „chlapskou hračku“. Ve vážnější rovině přikládá zbraním také význam v komunikaci mezi lidmi. Negativa spatřuje v obecném nadužívání, naprosto vylučuje například ochranu majetku pomocí zbraní s tím, že majetek nesmí být stavěn nad lidský život. On sám nosí zbraň při plnění

povinností, na střelby nebo do služby. V poslední době se například účastnil hlídání muničního skladu ve Vrběticích.

Také on nevyklučuje to, že vojenský kaplan může plnit své poslání bezzbytku, i když odmítne nosit zbraň. Přesto sdílí stejný názor jako Gabriela, že mezi vojáky se cítí lépe a snáze se mu s nimi komunikuje, čím méně se od nich odlišuje. Připouští současně, že na některé vojáky může kaplan se zbraní působit nedůvěryhodně. Fakt, že někdy zbraň použije, neodmítá, ale předpokládá, že by to bylo pouze v „extrémně extrémních“ podmínkách. Použití zbraně na osobní obranu jednoznačně připouští, s tím, že to je i záležitost pudová.

Obecně svůj postoj ke zbraním charakterizuje takto: „...*Věřím tomu, že Bible není pacifistická. Já říkám, nebo často mluvím o tom, že víra, nebo že naše vyznání Pánu Bohu není jen ve slovu, ale i v činech. A ta víra by měla být víra i v činu. A když se na to dívám, tak si myslím, že podstatou víry je prostě mimo jiné samozřejmě chránit práva slabších, »zastávat se sirotka« , když použiju ten, to biblické výrazivo, » ujmout se pře vdovy «. A to jsou všechno situace, kdy, já si myslím, že je potřeba použít všech prostředků, aby opravdu k tomu došlo, aby došlo k naplnění obsahu té víry. A v případě, že to znamená zbraně, v dnešní době to jsou extrémní situace, ale také jsou, tak si myslím, že ta zbraň použita být má. A to právě proto, že jsem věřící...“*

Přestože **Daniel** střílí rád a vnímá střelbu jako možný sport, snaží se ve většině případů být beze zbraně. Z civilního pohledu vidí zbraň jako možný prostředek obrany, ale současně věří, že se lze bránit i jinak. Kvůli bezpečnosti svých dětí opustil i myšlenku na zbrojní průkaz. Domů zbraň nechce. Na střelby a cvičení ale jezdí, rovněž se účastní zahraničních misí. V Čechách do služeb nechodí, a proto mimo již zmíněné střelby zbraň nenosí. I v rámci základny v zahraničí se po dohodě s velitelem vzdal zbraní a bral si je pouze při službě nebo výjezdu mimo základnu. Zde naráží, podobně jako Tomáš na fakt, že kaplani ostatních armád ve světě zbraně neužívají. Také on souhlasí s tím, že vojenský kaplan může plnit svou roli beze zbraně, s výjimkou situací, kdy by se mohl stát určitou přítěží ozbrojeným kolegům při předpokladu hrozícího nebezpečí. Okolnosti vlastního použití zbraně hodnotí jako velmi diskutabilní a teoretické. Uvědomuje si, že i když člověk ví, co a jak má udělat, může se vstříc extrémní situaci zachovat zcela opačně i iracionálně. Pravděpodobně by byl ochoten použít zbraň při sebeobraně a ochraně někoho, kdo se nemůže bránit, například

raněného kolegy. Absolutně vylučuje to, že by se účastnil útočné akce. To se podle jeho slov zcela neslučuje s jeho funkcí.

Na otázku, jaká jsou pozitiva a negativa zbraní, **Pavel** reagoval takto: „... že ten svět se prostě bez toho neobejde, ten náš, bez bez zbraní a jejich používání, protože fungují teda různý zla, kterejm je potřeba se bránit a jinak než s těma zbraněmi to nejde, bohužel. A myslím si, že co člověk člověkem bude a svět světem, tak to takhle je. A je naivní myslet si, že by mohlo nějakým kouzelným proutkem prostě se svět změnit a být beze zbraní. Je naivní, že já je nebudu používat a nebudu je vlastnit, zbraně, a nic se mi nestane, že jo tak to je nesmysl...“ K tomu dodává, že největší negativum zbraní je to, že pokud je použita a zasáhne a případně usmrtí, je to nezvratné.

Služební zbraň Pavel nenosí, nechodí do služeb, ani nejezdí na střelby. Kaplani, kteří slouží ve Vyškově, se domluvili, že nebudou zbraně používat při každodenním plnění standardních povinností. Pouze při základním výcviku a při přípravách na účast v misích. I v zahraničí se, podobně jako Daniel, dohodl s velitelem a při pohybu po základně pistoli nenosil. Při opuštění základny ano, protože by nechtěl být zátěží pro ostatní. Také on v podstatě nesouhlasí se standardem amerických armád, kdy je kaplan neozbrojen a má svého vojáka na ochranu, tzv. „bodyho“. I když nepovažuje zbraně pro svůj pracovní život za potřebné, je rád, že s nimi umí zacházet a zná důsledky střelby. Samozřejmě zastává názor, že vojenský kaplan může plnit své poslání na sto procent i neozbrojen. Navíc má zkušenost, že někteří vojáci reagují na ozbrojeného kaplana přinejmenším rozpačitě. Zbraň by Pavel použil pouze na osobní obranu, nebo obranu kolegů, například pokud by byl na stráž. Znovu zdůrazňuje, že by nepřijal osobní ochranu v podobě „bodyho“.

Rostislavův postoj ke zbraním nikterak nevybočuje oproti názorům kolegů. Jako dítě si pochopitelně hrál na vojáky, později v rámci táborů a na podobných akcích střílel ze vzduchovky, ale nijak výjimečný vztah ke zbraní nikdy neměl. Pokud se používají správně, vnímá je spíše pozitivně. Ve Vyškově, kde momentálně působí, se připojil k ostatním kaplanům, stejně jako oni chodí neozbrojen, neslouží a nejezdí na střelby. Uvádí ale, že to je proto, že se tak domluvili mezi sebou. Pokud by byl například převelen, neměl by problém zbraně znovu začít používat. Na misi v Afghánistánu respektoval nařízení a předepsanou pistoli nosil i na základně. Připouští, že vše je na domluvě s velitelem a je tedy možné v rámci základny chodit neozbrojen.

Poměr ke zbrani nezměnil, spíše se přizpůsobil nastaveným interním zvyklostem. Připouští, že lépe se mu přijímá myšlenka, že zbraně používat nebude, než kdyby to bylo opačně. I on potvrzuje, že kaplan bez obtíží může vykonávat svoji práci v rámci armády i pokud odmítá zbraň. Ani okolnosti konkrétního použití zbraně se od ostatních respondentů v zásadě neliší. Na prvním místě uvádí sebeobranu a následně ochranu kolegů – vojáků. Na závěr vyjadřuje stejnou myšlenku jako Daniel a tou je odmítnutí útočit. Neváhal by odmítnutí takového rozkazu i za cenu, že by mu hrozil postih či přímo vyloučení z armády.

Pro větší přehlednost byly zjištěné informace sestaveny do tabulky.

Kaplan	Vztah ke zbrani	Nošení služební zbraně	Může vojenský kaplan pracovat neozbrojen?	Okolnosti použití zbraně
Tomáš	Spíše negativní postoj	Běžně ne, pouze v misi mimo základnu	Samozřejmě ano	Obrana civilistů, nebo kolegů. Vlastní obrana ne!
Gabriela	Kladný postoj, patří k vojákovi	Běžně ne, jezdí pouze na střelby	Samozřejmě ano	Krajní nouze, obrana svoje a kolegů
Ivan	Kladný postoj, komunikační prostředek	Běžně ne, na střelby a do služby ano	Samozřejmě ano, někdy může zbraň pomoci v komunikaci s vojáky	Extrémní podmínky, ochrana ostatních, osobní obrana = pudová záležitost
Daniel	Kladný postoj, možný prostředek obrany	Běžně ne, pouze v misi mimo základnu	Samozřejmě ano, ale nesmí být přítěž kolegům	Diskutabilní, nejspíš k obraně sebe a těch, co se nemohou bránit (raněný), nikdy útočně!!!
Pavel	Nutné zlo	Běžně ne, pouze v misi mimo základnu	Samozřejmě ano, ale nesmí být přítěž kolegům. Ozbrojený může budít nedůvěru	Osobní obrana, obrana kolegů
Rostislav	Neutrální vztah, musí se použít správně	Běžně ne, pouze v misi, ale tam i na základně	Samozřejmě ano	Osobní obrana, obrana kolegů, nikdy útočně!!!

Obr.2. Zjištěná fakta

Z výše uvedených faktů vyplývá, že nikdo z dotazovaných nemá ke zbraním vyložený odpor. Všichni přijali fakt, že zbraně patří ke službě v armádě a musí je do určité míry přijmout spolu s dalšími legislativními nařízeními. Je zajímavé, že někteří vnímají zbraň jako možný prostředek pro sblížení s vojáky (Ivan), zatímco jiní mají zcela opačný názor (Pavel). Další zajímavý fakt je ten, že zahraniční kaplani zbraně nemají. V otázce možného použití se dalo předpokládat, že budou všichni ochotni přistoupit na možnost sebeobrany (vyjma Tomáše) a obrany ostatních, což se v rozhovorech potvrdilo. Ani rezolutní zamítnutí střílení na podkladě útoku (Daniel, Rostislav, ale jistě i ostatní) není překvapivé. Odpověď na otázku, zda vojenský kaplan může naplno vykonávat svoje poslání, byla u všech respondentů kladná. Odůvodnění, se kterým jistě souhlasí všichni oslovení, vyjádřil velmi konkrétně Tomáš v již výše vyjádřené myšlence: *My nesmíme zapomínat na to, že jsme na prvním místě duchovní a až potom jsme důstojníci.*“

5.4.2.4. Bilancování, plusy a mínusy práce vojenského kaplana

Na otázku, co vám práce v armádě dala a vzala, odpověděl **Tomáš** celkem stručně, nicméně velmi zajímavě. Největší pozitiva vidí v tom, že získal zkušenosti s normální prací, obyčejnými lidskými příběhy, mnoho přátel a také nový pohled na chod armády. Baví ho práce v terénu, přímo mezi vojáky. Negativa, tak jak je popsal, snad ani negativy nejsou. „*Vzala mi moji farnost, vzala mi moje farníky, můj způsob dosavadního života, vzala mi svým způsobem mé postavení, které jsem měl už vybudované v rámci diecéze, v rámci církve, to všechno mi vzala, ale vzala mi to proto, že jsem jí dovolil mi to vzít. Já jsem s tím počítal, že o to všechno přijdu, když vstoupím do armády a bylo to i pro mě cvičení v pokoře a je to v pořádku. To je dobře.*“

Gabriela nemá pocit, že by jí armáda cokoliv vzala, kromě času, neboť práce vojenského kaplana je časově náročná. Naproti tomu jí toto poslání přineslo vzhled do mužského světa. Přivítala spolupráci s lidmi, kteří jsou zapálení do své práce a mají smysl pro dobrodružství. Od dětství vyrůstala v církvi a tak velká změna prostředí je pro ni výzvou k hledání cesty do, svým způsobem, jiného světa a možností, jak jej obohatit a být přínosem.

Ivan uvádí, stejně jako Gabriela, hlavní ochuzení ve velké časové náročnosti. Podotýká, že častá nepřítomnost doma je někdy nepříjemná pro všechny členy rodiny. Dalším mínusem je ztráta určité volnosti. Vysvětluje to tak, že on sám je svobodomyšlný a prostředí rozkazů a striktního vedení dokumentace jej někdy svazuje.

Pozitiva však jednoznačně převažují. Vyhovuje mu otevřené prostředí, komunikace o běžných úkolech, řešení jejich „civilních“ problémů. Zmíněnou otevřenost prostředí staví do protikladu proti životu uvnitř církve. Říká, že církev je pro něho jakýsi pseudosvět, který vytváří určitý skleník, postavený na podkladě biblického dědictví aplikovaného s větším či menším úspěchem do dnešní doby. Zmiňuje se i o tom, že mu práce vojenského kaplana přinesla změnu v chápání evangelia. *„Já jsem přesvědčen o tom, že křesťan není ten, který přichází, jako učitel z vrchu a říká: »hele, takhle vy to děláte špatně, vy to musíte dělat takto, že to církev dělá dva tisíce let. « Já jsem přesvědčen o tom, že křesťan má přijít a obout si ty boty toho, ke komu přichází a zkusit se v nich projít. A říkat : » aha, vidím, že to tlačí, to je dost zajímavý, to jsem ani nevěděl«. A že to je těžká cesta...“* Práce v armádě mu zcela umožňuje pracovat tak, jak to cítí. K těmto hlavním přínosům připojuje ještě drobné přínosy v podobě udržování kondice, nošení uniformy a stabilního finančního zajištění.

Daniel o negativech nemluvil. Zásadním plusem je pro něho výborná zkušenost. Je zajímavé, že i on používá ve spojení s životem v církvi termín „křesťanský skleník“, který kvůli službě v armádě opustil, aby obohatil svůj život o jiný způsob vykonávání svého poslání. Práce vojenského kaplana pro něho znamená větší hledání, jak se dostat k lidem a působit ve společnosti, v níž není křesťanská víra na prvním místě.

Pavel také nepocítuje nějaké zásadní mínusy spojené se vstupem do armády. S úsměvem uvádí snad jen ztrátu soukromí v podobě nutných bezpečnostních prověrek prováděných Národním bezpečnostním úřadem a práci pod rozkazem. Naproti tomu armáda je pro něho *„zvláštní, zajímavější a krásnější svět“*. Líbí se mu práce s lidmi, které charakterizuje jako čisté, upřímné, spojené stejnými úkoly. Dalším velkým kladem je pro něj výborný kolektiv kaplanů, a fakt, že může poznávat členy a charaktery jiných křesťanských církví. To, že mohou pracovat společně, vnímá jako Boží dílo a díky tomu si je jistý, že je poslání vojenského kaplana správné.

Rostislav nemá žádné záporné zkušenosti nebo pocity, které by mu práce v armádě přinášela. Práce ve společenství vojáků a ostatních kaplanů je pro něho přínosná, stejně tak řada dalších věcí. Navíc říká: *„Myslím, že největší obohacení je v tom, když člověk, který se na armádu dívá tím civilním pohledem, z vnějšku, tak, tak moc neví, jak ta armáda funguje. Mnohem lépe se armáda kritizuje. A když už člověk jednou v těch řadách armády slouží, tak najednou začíná chápat, k čemu ta armáda je, co takový voják může prožívat a proč by vlastně ta armáda měla být...“*

Z výpovědí respondentů vyplývá, že jejich vstup do armády nepřinesl pro nikoho z nich významnější negativa. Přestože to byla velká změna životního stylu, je zjevné, že žádný z kaplanů nelituje tohoto rozhodnutí a vnímají ho jako velký přínos pro svůj život. Pozitiva, na kterých se jednomyslně shodují, lze shrnout do několika bodů:

- Zkušenost s životem a prací ve zcela odlišném prostředí, než je církevní
- Komunikace s lidmi, se kterými většinou řeší nenáboženské problémy.
- Vřelé vztahy a nová přátelství mezi vojenskými kaplany i vojáky samotnými

Svou přítomnost v armádě tedy, bez ohledu na významné poslání vojenského kaplana, hodnotí jako velmi zajímavou, osobně přínosnou a obohacující. Přináší jim rozšíření perspektivy, staví je před mnoho výzev a hledání cest mezi zajímavými lidmi. Neopominutelné je také to, že se v rámci armády setkávají příslušníci různých církví a církevních společenství i lidí, kteří jsou křesťanské víře více či méně vzdáleni. Společně komunikují, pracují, vzájemně si „kryjí záda“ v nebezpečných situacích a upevňují tak mnohá přátelství.

5.4.3. Vyhodnocení výzkumu

Vzhledem k přehlednosti práce byly výsledky jednotlivých okruhů zpracovány ihned po interpretaci jednotlivých odpovědí na otázky. Hlavním poznatkem je, že s ohledem na charakterové vlastnosti a osobnostní rysy jednotlivých respondentů, jsou jejich odpovědi na jednotlivé otázky velmi podobné. Shodují se například v motivech vstupu do armády, které jsou v podstatě dva – potřeba životní změny a plnění závazků jednotlivých církví. Všichni dotazovaní byli ke službě v armádě vyzváni svým biskupem, případně přáteli a všichni vstoupili do armády dobrovolně. Názory jednotlivých členů rodin se sice u kaplanů lišily, což je pochopitelné s ohledem na generační rozdíly, nicméně pochopení a podporu ze strany životního partnera udávají opět jednomyslně. Také otázka pozitiv a negativ, které jim služba v armádě přináší, byla zodpovězena téměř totožně. Je překvapivé, že vyslovené zápory, pokud nějaké byly, jsou pro kaplany málo významné. Největší klady vidí ve zkušenosti s prací mimo farnost, v komunikaci s lidmi a navázání mnoha přátelství.

V okruhu otázek týkajících se hlavního cíle, tedy užití zbraně, lze některé odlišnosti pozorovat. Zatímco Tomáš udává spíše negativní postoj ke zbraním, přestože se je naučil respektovat a používat pro případ výjimečné situace, ostatní respondenti mají vztah ke zbraním jako takové spíše kladný. Přesto jim nekoresponduje s prací duchovního, a proto je nosí pouze při plnění specifických povinností, nejčastěji v rámci zahraničních misí. A i tam se snaží je odkládat, pokud je to možné. V této souvislosti je velmi zajímavý fakt, že kaplani zahraničních armád zbraně nenosí vůbec a v případě potřeby mají osobního ochránce. V názorech na použití jsou oslovení duchovní opět jednotní, použití zbraně u nich připadá v úvahu pouze v krajních situacích, pro ochranu svojí a ostatních. Rezolutně vylučují střilet z útočných důvodů i za cenu postihu za neuposlechnutí rozkazu. Závěrem se tedy potvrdil předpoklad, že vojenští kaplani berou osobní zbraň jako vojenský atribut, který patří k vojenské výbavě, a respektují nutnost profesního seznámení se s nimi. Jejich posláním je ale v první řadě duchovní služba a vyhrazují si právo na to, že budou zbraně používat jen v omezených situacích.

Závěr

V současné době, která přináší poměrně vysokou účast naší armády ve válečných konfliktech, je poslání vojenských duchovních velmi aktuálním tématem.

Hlavním cílem této bakalářské práce je přiblížit osobní pohled konkrétních vojenských kaplanů na své poslání v rámci armády. Hluběji se zaměřuje na jejich postoj vůči držení a případné používání zbraně. Jak bylo uvedeno v teoretické části v kapitole zabývající se legislativou, vojenští duchovní nemají povinnost nosit zbraň, nicméně v určitých situacích jim není dovoleno být neozbrojeni. Jejich služba jim přináší mimo jiné také úkoly v rámci zahraničních misí, v nichž jsou vystaveni nebezpečí. Proto si sami kaplani musí vyřešit postoj ke zbraním již před vstupem do armády.

Teoretická část bakalářské práce se soustředí na obecnou charakteristiku vojenského kaplana. V úvodu přibližuje bohatou historii vojenských duchovních s důrazem na postavu Methoděje Kubáně. Následuje nezbytná část osvětlující legislativní stránku tohoto významného poslání. V rámci ní je zpracována mimo jiné náplň práce vojenského kaplana, jeho povinnosti a především potvrzuje, že kaplan není právně povinen nosit zbraň. Přesto, jak bylo zjištěno z rozhovorů, praxe je částečně odlišná. Každý vojenský duchovní má přidělenou osobní zbraň (většinou krátkou pistoli a útočnou pušku). Zda ji bude nosit a používat v rámci svého působení v AČR, je ale zcela na kaplanově rozhodnutí a domluvě s příslušným velitelem.

V první části práce bylo také nezbytné poukázat, v souvislosti s daným tématem, na poměr křesťanské víry vůči zbraním a násilí obecně. Názory předních odborníků na problematiku křesťanské víry lze považovat za vysoce aktuální a obecně platné.

Empirická část přináší osobní výpovědi šesti vojenských kaplanů, kteří se v jednotlivých rozhovorech vyjadřují k výše uvedeným otázkám. Upřímnost a otevřenost jejich slov umožnila vytvořit obrázek o vojenských aspektech práce duchovní služby. Konkrétní výsledky šetření uvedené v kapitolách 5.4.2. a 5.4.3. verifikují předpokládaná mínění. Potvrzují, že se pro službu v armádě rozhodli dobrovolně a respektují veškerá pravidla a legislativní rozhodnutí, včetně těch, která se týkají použití služební zbraně. Osobní vztah ke zbraní je v souvislosti s charakterem respondentů opravdu různý, nicméně převažuje kladné stanovisko. Přesto se shodují, že

jejich hlavní význam spočívá v duchovní službě a ne v roli vojenského důstojníka a proto se uchylují ke zbraním pouze ve zcela krajních případech.

Kromě potvrzujících zjištění nabízí tento výzkum mnoho podnětů pro širší diskusi, případně pro následující bádání. Jedním z nich je zjištěný fakt, že duchovní zahraničních armád jsou za všech okolností neozbrojeni a v případě hrozícího nebezpečí mají své ochránce. Otázkou je, zda není z morálního hlediska pozitivnější, pokud se kaplan chrání, byť se zbraní v ruce, sám, než když za sebe vystavuje riziku druhého člověka. Dalším možným tématem k debatě je útok z preventivních důvodů. Kaplani striktně odmítají použít zbraň k ofenzivě, což je zcela pochopitelné. Dnešní doba plná teroristických útoků však problematiku nekompromisního zásahu v rámci prevence řešit musí.

Při řešení toho, zda vojenský kaplan může plně vykonávat své poslání neozbrojen, se sice respondenti shodli na tom, že bezesporu ano, ale rozcházejí se v názorech na to, jak na tento aspekt nahlízejí řadoví vojáci. Zatímco Ivan má pocit, že pokud je ozbrojen, ostatní ho vidí více jako vojáka a snáze se jim přiblíží, Pavel si myslí opak. Totiž, že ozbrojený kaplan může budít u vojáků nedůvěru. Zde se otevírá prostor pro možné navazující výzkumné šetření, v tomto případě zpracovatelné kvantitativními metodami výzkumu.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Literatura:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, 16. vyd. (7.opr.vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2008, s. 1389. ISBN 978-80-85810-84-4

DUS, Jaromír; HOLUB, Tomáš. *Hledání cesty*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 84.

HAVÍK, Jiří. *Vojenští kaplani z řad Tovaryšstva Ježíšova a válka s Osmanskou říší v letech 1683-1699*. In: *Barokní jezuitské Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27. - 29. 4. 2007. Klatovy: občanské sdružení Klatovské katakomby, 2007, s. 166.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2005, s. 408. ISBN 80-7367-040-2

HOLUB, Tomáš. *Boj proti terorismu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR PIC-MO, 2009, s. 200. ISBN 978-80-7278-508-7

Katechismus katolické církve, 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 793. ISBN 80-7192-488-1

MIOVSKÝ, Michal. *Průručka k provádění výběru metodou sněhové koule (snowball sampling)*. 1.vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 108. ISBN 80-86734-08-0

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 332. ISBN 80-247-1362-4

PEJS, Oldřich. *Vojenští duchovní v poválečné československé armádě (1946 - 1950)*. In: *Historie a vojenství*, 1992, roč. 41, č. 4

Salve. 1. vyd. Praha: Krystal OP s.r.o., 2005, roč. 15, č. 3, s. 140, ISSN 1213-6301

SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum nakl. Univerzity Karlovy, 1997, s. 320. ISBN 80-7184-357-1

STEHLÍK, Eduard. *Páter Method*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, s. 174. ISBN 80-7278-370-X

STRAUSS, Anselm; CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999, s. 196. ISBN 80-85834-60-X

ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2007, s. 384. ISBN 978-80-7367-313-0

UHER, Zdeněk. *Duchovní služba Armády České republiky*. Diplomová práce obhájená na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2010, s. 96, deponována v digitálním repozitáři Univerzity Palackého v Olomouci

VARGA, Roman. *Náboženská dimenze člověka – možnosti a způsoby rozvoje, Duchovní služba v Armádě České republiky*. Diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích v roce 2012, s. 86, deponována v digitálním repozitáři JČU

Internetové zdroje

Armádní kaplan Methoděj Kubáň se vzepřel [online]. In ČT 24 domácí zpravodajství, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/167062-armadni-kaplan-methodej-kuban-se-vzeprel/>

Historie duchovní služby v armádě [online]. In Víra.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

JIŘIČKA, Jan. *S vojáky řešíme vztahy, bolest i fotbal, říká hlavní armádní kaplan* [online]. In iDnes.cz/Zprávy, [18. 3. 2015]. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-hlavnim-kaplanem-armady-duq-/domaci.aspx?c=A131223_201554_domaci_jj

Poděkování vojenským kaplanům za 15 let služby [online]. In Dominik kardinál Duka OP [18.3.2015]. Dostupné na: <http://www.dominikduka.cz/ze-zivota-dominika-dukypodekovani-vojenskym-kaplanum-za-15-let-sluzby/?attachmentId=205&mgalleryPage=3#MgalleryAnchor>

SAMCOVÁ, Jana. *Etické semináře patří mezi priority Duchovní služby AČR* [online]. In Ministerstvo obrany. Armáda české republiky [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/eticke-seminare-patri-mezi-priority-duchovni-sluzby-acr-76517/>

Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí [online]. In Církev.cz, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000523.pdf>
Sv. Jan Pavel II. *Modlitba za mír* [online]. In Poselství života o.p.s. [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.poselstvzivota.cz/modlitby/modlitba-za-mir/>

VEBER, Tomáš. *Pohled do dějin české armádní služby – nedávná minulost a situace kolem roku 1900* [online]. In Caritas et veritas, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.caritasetveritas.cz/index.php?action=openfile&pkey=71>

Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky [online]. In Duchovní služba Armády České republiky, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Fotodokumentace

Příloha číslo 2: Modlitba za mír (sv. Jan Pavel II.)

Příloha číslo 3: Rozhovory s respondenty ve formě doslovného audiozáznamu na CD disku. Rozhovory byly zaznamenány se souhlasem respondentů.

Příloha č. 1 Fotodokumentace

Fotografie č. 2 - Generál Msgre Methoděj Kubáň⁷¹

Foto 1

⁷¹ *Armádní kaplan Methoděj Kubáň se vzepřel* [online]. In ČT 24 domácí zpravodajství,, [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/167062-armadni-kaplan-methodej-kuban-se-vzeprel/>

Fotografie č. 2 – Oficiální znak⁷²

Foto 2

⁷² SAMCOVÁ, Jana. *Etické semináře patří mezi priority Duchovní služby AČR* [online]. In Ministerstvo obrany. Armáda české republiky [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/eticke-seminare-patri-mezi-priority-duchovni-sluzby-acr-76517/>

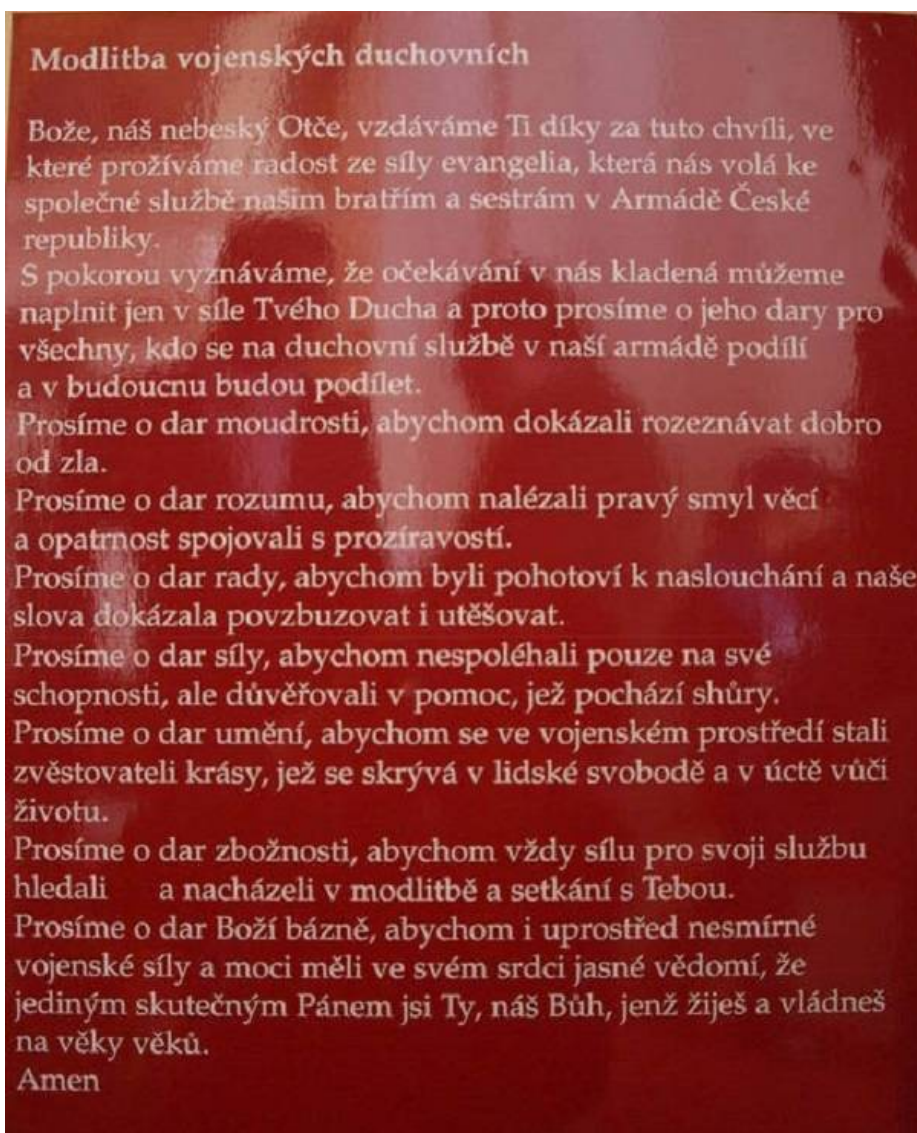

Foto 3

⁷³ Poděkování vojenským kaplanům za 15 let služby [online]. In Dominik kardinál Duka OP [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.dominikduka.cz/ze-zivota-dominika-duky/podekovani-vojenskym-kaplanum-za-15-let-sluzby/?attachmentId=205&mgalleryPage=3#MgalleryAnchor>

Příloha č. 2

Modlitba za MÍR

Nádherná, aktuální modlitba od sv. Jana Pavla II.

Modlím se k Tobě, Tvůrce přírody i člověka, pravdy a krásy!

Slyš můj hlas - vždyť je to hlas všech obětí všech válek a všeho násilí mezi jednotlivými národy;

slyš můj hlas, když Tě prosím a vlož do srdcí všech lidí moudrost míru, sílu spravedlnosti a radost ze společenství;

slyš můj hlas - vždyť mluvím jménem mnoha lidí v každé zemi a v každé epoše dějin, kteří nechtějí válku a jsou připraveni kráčet cestami míru;

slyš můj hlas a uděl nám rozumnost a sílu, abychom vždy dokázali odpovědět na nenávist láskou, na spravedlnost naprostou věrností spravedlnosti, na bídu sebezáporem, na válku mírem.

Bože, slyš můj hlas a uděl světu svůj trvalý pokoj a mír!⁷⁴

⁷⁴ Sv. Jan Pavel II. *Modlitba za mír* [online]. In Poselství života o.p.s. [18. 3. 2015]. Dostupné na: <http://www.poselstvzivota.cz/modlitby/modlitba-za-mir/>